

't Vaartland

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
VAN DE HEEMKUNDIGE KRING VAN HET VAARTLAND

INHOUD

Bert PELEMAN / Vaartland	45
Jan PEETERS / Geneologie van de Heren van de Heerlijkheid Ruisbroek aan de Rupel : Helman en Lecocq	46
Tine RABHOoy / Kinderpoëzie	51
Tine RABHOoy / Kladderke en de muis	52
Tine RABHOoy / Kinderpoëzie	54
Prof. Dr. Herman-Emiel MERTENS / Schot paddelt op Willebroekse vaart (anno 1876)	55
Mevr. VAN DE VONDEL / Het kind in de dorpschool		57
Dr. phil. Eduard SAERENS / Schaeghegaet	59
François COOREMAN / Afspraak in Perk	61
François COOREMAN / Het geestelijk verband tussen Perk en het Vaartland	67
Karel DE DECKER / Mariekerke in beeld	68

1978 — 6de JAARGANG — NUMMER

3

Verantwoordelijke uitgever : Karel De Decker, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek
Drukkerij G. Binst, Brusselsesteenweg 47-49, 2940 Zemst

RAAD VAN BEHEER :

Voorzitter :	Diane MUYSONS-DE BOECK, Groene laan 29 E, 2660 Willebroek
1e Ondervoorzitter :	Prof. Herman MERTENS, de Mérodestraat 18, 2800 Mechelen
2e Ondervoorzitter :	Frans EMMERECHE, Hoge Heide 14, 2660 Willebroek
Sekretaris :	Louis SCHURMANS, Stationsstraat 3, 2660 Willebroek
Penningmeester :	Theo HUYSS, Venusstraat 22, 2662 Blaasveld
Onthaal :	Clem DISTELMANS-BREMS, Rollierstraat 15, 2660 Willebroek
Redaktiesekretaris :	Karel DE DECKER, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek
Leden :	Dirk BINON, St.-Katharinastraat 182, 2682 Ruisbroek François COOREMAN, Oostdijk 43, 2668 Tisselt Stephan DE COCK, Nieuwe Beggaardenstraat 44, 2800 Mechelen Tony DE HERDT, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek Marcel JANSSENS, Dendermondse steenweg 111 C2, 2660 Willebroek Flor JORDAENS, Kerkstraat 62, 2658 Ruisbroek Lucienne MERTENS-CUVELIER, Tisselse steenweg 82, 2660 Willebroek Flor SEGERS, Eikerlandstraat 20, 2658 Ruisbroek Hendrik VAN DE VEN, Westvaartdijk 21, 2920 Kapelle-op-den-Bos
Ere-bestuursleden :	Jan DE WIT, Tisseltbaan 13, 2801 Heffen Tine RABHOOF, Dendermondse steenweg 3, 2660 Willebroek

BERICHT VAN HET SEKRETARIAAT

Aangezien van de voorbije jaargangen van ons tijdschrift 't Vaartland, enkel de vierde jaargang (1976) voorradig is, geven wij hierbij de nummers, die nog los kunnen bekomen worden, na storting van het verschuldigde bedrag op postrekening 000-0927575-61 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek :

1973	Nr 1	Vaartnummer	50 fr.
1973	Nr 4	Boerenkrijgnummer	50 fr.
1975	Nr 1	Schansnummer	50 fr.
1975	Nr 3	Grävernummer	50 fr.
1976	Nr 1	Lentenummer	50 fr.
1976	Nr 2	Molenummer	50 fr.
1976	Nr 3	Blaasveldnummer	100 fr.
1976	Nr 4	Herfstnummer	50 fr.

Jaargang 1976 (4 nummers) kan echter ook globaal bekomen worden aan 200 fr. voor de vier nummers.

't VAARTLAND

heeft «ruilverkeer» met :

- Natuurpark Het Broek, Tisseltse steenweg 56, 2660 Willebroek
- Gemeentekrediet van België, Pachecolaan 44, 1000 Brussel
- Heemkring 't Kaaskot, Dorstveld 16, 2820 Bonheiden
- Archeologische Kring van Mechelen, Nieuwe Beggaardenstraat 44, 2800 Mechelen
- De Krijter, Ad. Mortelmansstraat 40, 2220 Wommelgem
- Erf en Heem, Borgersteinlei 140, 2580 Sint-Katelijne-Waver
- Jan Vleminck, Molendreef 25, 2120 Wijnegem.
- Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en omgeving, L. De Brouchèrelaan 35, 1080 Brussel.
- Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, Koningin Astridlaan 56/A/5, bus 15, 2800 Mechelen

'T VAARTLAND

Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van het Vaartland, vzw.

Jaarabonnement 1978 : 200 fr. Over te schrijven op rek. 403-1037811-81 van de Heemkundige Kring van het Vaartland te Willebroek.

Alle korrespondentie omtrent het blad is te richten aan Karel DE DECKER, Redaktiesekretaris, Vaartstraat 19, 2660 Willebroek, Tel. (031) 86 77 07.

Prijs van dit nummer : 60 fr.

Heb je al een
BROEKVENTJE
(DE specialiteit van het Vaartland)
geproefd ?

Moet je eens doen !

BROOD- en BANKETBAKKERIJ

F. MOEREMANS-MOONS

DORPSTRAAT 47 - BLAASVELD
Tel. (031) 86 73 18

Aan huis bestelling

**EIGENAAR WORDEN ?
DAT GAAT MET HET
WOONPLAN**

van de

**Generale
Bankmaatschappij**

**VAN LANDEGHEMSTRAAT 66
WILLEBROEK**

OFFICIEEL VERDELER

VOLKSWAGEN - AUDI

Steeds de volledige gamma in voorraad

Garage Vissers p.v.b.a.

BTW 400.788.657

TOONZAAL GEOPEND TOT 20 UUR

**KONINGIN ASTRIDLAAN 7-9
2 6 5 9 B R E E N D O N K**

**☎ (03) 86 86 10
86 64 70**

graag
onze medewerking
aan initiatieven
die
DE MENS
vormen
geestelijk verrijken
ontspannen
gezond vermaken

**konstruktie
j. lambrechts
ruisbroek**

LOUIS DE SMEDT

V A S T T A P I J T

A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 93 - 105
WILLEBROEK

TEL. (031) 86 66 08
86 76 29

- ONDANKS INFLATIETIJD
GOEDKOPE TIJD
BIJ LOUIS TAPIJT !

JOS VAN DEN BERGH

Blaasveldstraat 99 - Tisselt

4.000 m² toonzaal

MEUBELN

Keukens MICKO

UIT SYMPATHIE

van dyck

Fa. G. VAN DYCK-VANDEPLAS
Aug. Van Landeghemstr. 41-43-45
2660 WILLEBROEK
Tel. 86 60 82

- ★ broeken - rokken - jurken - bloezen - vesten - pulls
- ★ bad-, strand- en vrijetijdskleding
- ★ lingerie - kousen (dames - heren - kinderen)
- ★ huislinnen - donsdekens
- ★ naaiboetiek - stoffen - patronen

DE KINDERPOËZIE VAN TINE RABHOOPY

BIJ DE LAPPER

In mijn straat woont er een lapper,
't is een braaf en werkzaam man,
Die bij 't onverpoosde kloppen,
Ook nog vrolijk zingen kan.

Voor mijn raam hangt geen gordijntje ;
Kleuters vinden het een pret,
In zijn woon te kunnen gluren,
Zonder dat hij het belet.

In de kamer zien ze 't vrouwken,
Dat is even flink als hij,
Al de kindren van de bureu
Houden evenveel van bei.

Staat het deurken op een kiertje,
Rieken zij de koekengeur,
O, dan wijken ze geen stapje
Van de openstaande deur.

En dan komt het goedig vrouwken,
Dat de slimmerds binnenlaat,
Alle blikken gaan begerig
Naar wat daar op tafel staat.

«Smult maar, kindren», zegt het vrouwken,
't Water komt hun in de mond,
't Lege bord prijkt dra op tafel,
Waar 't nog pas vol koeken stond.

«Wel», vraagt dan de lapper gütig,
«Zeg, zo'n hapje smaakt U toch ?»
Ieders knikje, ieders lachje
Wil beduiden : «Ja... naar nog !»

Tine Rabhooy.

Verschenen in «De Kleine Vlaming» : 20ste jaargang.

Zie ook pag. 51 en 54.

VAN JANNEKE MAAN

Muziek : J. Schampaert

Janneke Maan, Janneke Maan,
'k Zie U aan de hemel staan
Met uw geel en rond gezicht,
Waar uw blije lacht op ligt.

Maar... waar is uw lijfje, zeg ?
Waarom bergt ge dat steeds weg ?
'k zie van U geen voet, geen been,
En... waar zijn uw armen heen ?

Gij hebt toch een handenpaar,
Want hoe kwaamt ge anders klaar
Om het licht van iedre ster
Aan te steken, dicht en ver ?

Wat ge zegt ! Alleen een hoofd !...
Och, dat wordt toch nooit geloofd !
Als ik loop, dan rent ge mee ;
Kan dat zonder voeten, he ?

Tine Rabhooy.

Verschenen :

1. in «De Kleine Vlaming» - 19de jaargang.
2. in «Prentjes voor de Jeugd» - 8 kinderliederen ; ge-
dicht : Tine Rabhooy ; muziek : Jef Schampaert.
3. in «Eigen Oogst» - liederenschat.

Gezongen :

1. Prijsuitdeling : Gemeentelijke Kindertuin : C. Tripp-
straat.
2. 1ste prijs op een radioprijskamp voor kinderliederen.

DE POPPENMOESJES

Bij Mientje en haar buurtje Anna
Bracht Sinterklaas een mooie pop.
Ze kregen heel wat werk en zorgen,
De beide moesjes in de dop.

«Ik moet» zegt Mien, «een boel gaan breien,
Mijn pop heeft niets dan zomergoed.
Een mutske moet ze ook al hebben,
Want 's winters staat geen strooien hoed...»

«Mijn kind komt heus uit kouder streken»,
Vertelt nu Anna eigenwijs,
«Ze heeft een heel stel warme kleren,
En kan vast tegen sneeuw en ijs».

«Maar op haar bedje ligt geen deken,
Indien ge 't goedvindt, Mientje-lief,
Dan kom ik hier bij U wat zitten,
Ik haal al gauw mijn naaigerief».

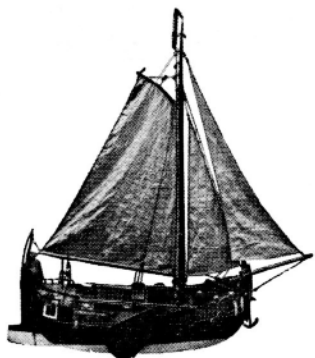
Dit voorstel vindt ons Mientje heerlijk !
Ze legt haar wol en priemen klaar
En vroeger dan zij het verwacht had
Is haar lief buurtje Anna daar.

Nu zitten zij gezellig keuv'lend
Te werken voor hun poppekind.
Ik wed, dat Sinterklaas wel nergens
Een liefdevoller tweetal vindt.

Tine Rabhooy.

Verschenen in :

1. «De Kleine Vlaming» : 21ste jaargang
2. «Het Rijk der Vrouw».

Voor Karel De Decker,
die 20 jaar geleden
(in 1958)
de naam Vaartland
«ontwierp» en gestalte gaf !

Vaartland

Vaartland vol groene tederheid :
nog glijdt gij glinsterend
door mijn gedachten....
En altijd weer verzachten
uw riet en lis mijn dagen.
Want ook al knagen
de modderpijpen der fabrieken
en ken ik het verzieken
van uw gronden :
nog wandel ik waar ongeschonden
een veldwegel mij wenkt.
Ho, Vaartland, schenkt gij mij uw kreken :
het teken dat niet alles is vergrijsd.
Zo rijst gij glanzend in mijn ziel
en rilt in mij bij vaart en kragewiel
de droom een boom te zijn :
een gouden kreek vol zonneschijn...

Bert Peleman.

HELMAN EN LECOCQ

VOORWOORD

Ruisbroek hoorde, samen met Willebroek, reeds van in de middeleeuwen tot het Land van Rumst. Dat gebied bestond uit zes dorpen : Rumst, Terhagen en Boom langs de rechter Rupeloever en Heindonk, Willebroek en Ruisbroek langs de linker oever. Het Land van Rumst was een stichting van de Berthouts, Heren van Grimbergen. In de 17e eeuw kwam er een einde aan dit vrij grote gebied. De laatste Heer van Rumst was Karel van Baume. Hij was gehuwd met Maria Gretsil, een verwante van de stam de Ligne. Wegens grote geldmoeilijkheden moest hij zijn dorpen één na één verkopen, zo ontstonden dan kleinere gebieden : de Heerlijkheden.

Heindonk kwam aan Herman van Schuren ; in 1663 kwam Boom aan Joris Bosschart. Op 13 augustus 1661 werden Willebroek en Ruisbroek samen verkocht aan Jan Helman en Rumst ging in 1690 over naar prins de Ligne.

Op 24 september 1661 werd Willebroek verheven tot baronie en Ruisbroek werd een Heerlijkheid afhankelijk van de familie Helman.

In 1731 verkocht deze familie de Heerlijkheid Ruisbroek aan Frans Mosselmans. In 1738 werd Ruisbroek bij dekreet van het Feodaal hof van Grimbergen verkocht aan Charles Boudewijn Lecocq, graaf van Humbeek. Deze familie zal Ruisbroek verder in bezit houden tot de Franse Revolutie in 1795 een einde zal stellen aan het «Ancien Régime».

Langs hun stambomen zullen we deze twee «Heren van Ruisbroek» nader belichten.

I. DE FAMILIE HELMAN

± 1520 - 1879

WAPEN : «In zilver een schuine balk van sabel, beladen met drie afgehouden gouden leeuwenhoofden met keel getongd». Bij Koninklijk Besluit van 30 juni 1853 erkend als officieel wapen van de gemeente Willebroek.

1. — JERÔME HELMAN : Geboortedatum en -plaats onbekend. Huwde te Antwerpen op 30 april 1555 met Cathérine de Cordes, dochter van Jacques de Cordes en van Isabelle de Bernuy. Helman was niet van adel maar zijn echtgenote wel. Hij overleed te Antwerpen op 28

december 1560. Zijn vrouw Cathérine huwde een tweede maal met de beroemde medicus Jan van Gorp, beter gekend met zijn Latijnse naam «Goropius Becanus». Ze overleed op 26 november 1587.

2. — FERDINAND HELMAN : geboren te Antwerpen rond 1560. Huwde een eerste keer met Anna Hellemans, dochter van Pieter Hellemans, Heer van Aertselaar en van Cleydael en van Katharina van Santvoort. Na de dood van Anna huwde Ferdinand met Katharina van der Veken en was schepen te Antwerpen in 1615 en 1616. Hij overleed er op 1 augustus 1617. Van zijn eerste vrouw had hij tien kinderen waaronder Constance, die op 9 oktober 1640 huwde met Nikolaas Rubens, Heer van Ramey, te Gestel bij Berlaer. Hij was een zoon van de beroemde schilder Pieter Pauwel Rubens en zijn eerste echtgenote Isabella Brant. Deze Nikolaas verkocht het kasteel van Ramey aan Boudewijn Lecocq die het op 15-11-1635 overmaakte aan zijn zoon Ferdinand (zie stamboom le Cocq). Een andere dochter, Anne-Françoise Helman, huwde met Jacques van Brouckhoven, Graaf van Bergeryck, minister van oorlog en lid van de Koninklijke Raad der Nederlanden. Jacques was een zoon van Jan Baptist van Brouckhoven en Hélène Fourment, weduwe van Rubens.

3. — PIETER HELMAN : geboren te Antwerpen op 20 juli 1594. Verkreeg om zijn diensten in de Nederlanden de titel van «Heer van Dussen en van Muylkercke». Huwde een eerste keer in Den Haag op 19 januari 1620 met Cornelia van der Veken en na haar dood op 2 januari 1622 met Maria Vermeeren die hem 6 kinderen schonk. Eén van die kinderen, Anna-Catharina, huwde met ridder Jean-Jacques de Caluart de Sassigny, zoon van Jean-Jacques senior, lid van de Grote Raad van Mechelen en van Catharina van der Goes, zuster van Alexander van der Goes, eigenaar van het domein «Hof ter Zielbeek» te Ruisbroek. Pieter Helman overleed op 16 oktober 1644 in Nederland.

4. — JAN HELMAN : geboren te Den Haag in 1631. Was Heer van Dussen, Muylkercke, Herlaer, Forez, Buset en Masy. Hij werd bevestigd in de Adelstaat en Ridder benoemd op 10 januari 1660. Hij verwierf door aankoop de pas vrij-

gekomen plaatsen : WILLEBROEK en RUISBROEK bij akte van 13-8-1661. Op 24-9-1661 werd Willebroek verheven tot baronie «wegens het gunstig verslag dat ons is geworden over de persoon van de Edele Heer Jan Helman, Ridder en Heer van Muylkercke, Ruisbroeck en Willebroeck enz., tevens stamhouder van het oud en nobel geslacht Helman, verbonden aan meerdere adellijke families in onze Nederlanden...».

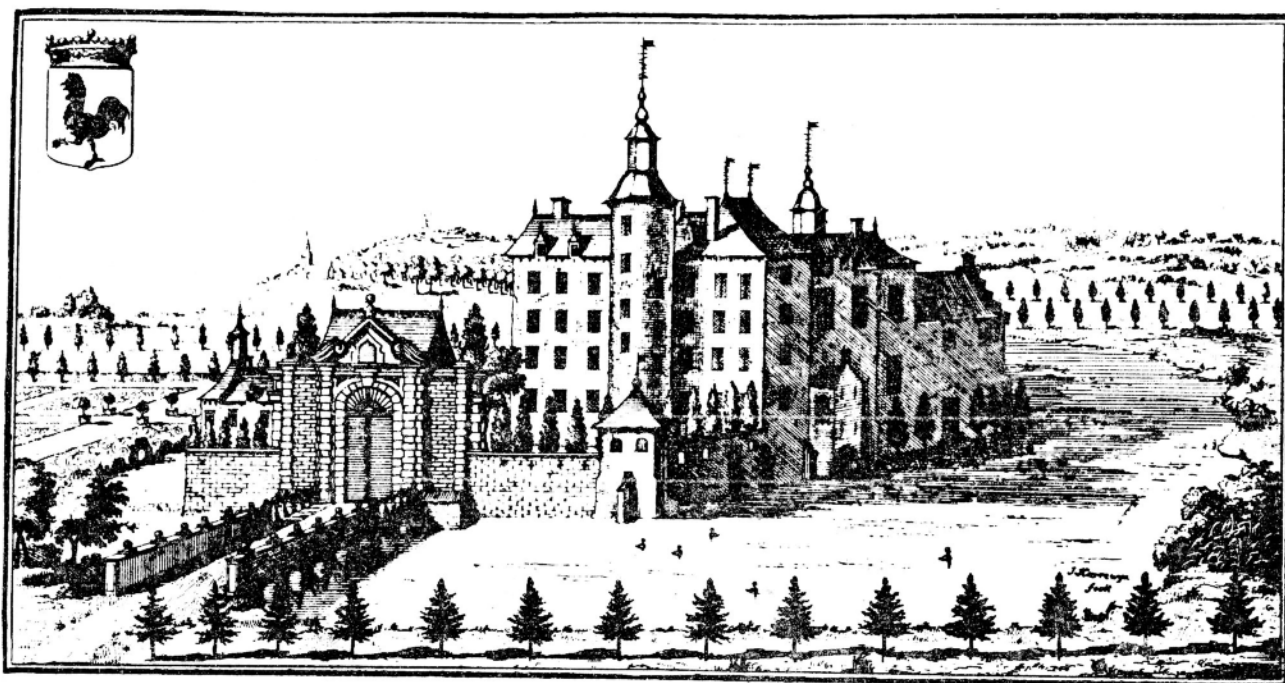
Als Baron van Willebroek maakte hij deel uit van de Grootadel van Brabant.

Jan Helman was een eerste keer gehuwd in Den Haag op 8-9-1655 met Elisabeth van der Wiele van de Werve die reeds het jaar daarop te Brussel overleed in het kraambed op 30-11-1656 nadat zij bij testament al haar goederen aan haar echtgenoot had geschonken. Een

het portaal bevindt zich een grafkelder waar loden kisten geborgen staan, maar de namen zijn echter niet gekend.

Een andere dochter, Barbe-Clémence, was gehuwd met Philippe-François de Croy, markies van Warneck, weduwnaar van Claudine-Françoise de la Pierre, barones van Lippelo, Malderen en Liezele. Hij huwde een 3e maal met Isabella van Blijleven. Deze familie bezat het kasteel Schemelbert te Liezele tot ze het verkocht aan Alexander Jozef Rubens in 1712.

Te Ruisbroek was er een schuttersgilde, de «Aloude Sint-Sebastiaensgilde» die reeds in de 17e eeuw vermeld stond. In het jaar 1679 was «de edele Heer Johan Helman, Baron van Willebroeck en Heer van Ruysbroeck» hoofdman van de gilde. Tijdens de koningsschietsing op tweede

Kasteel van Willebroek, naar J.L. Le Roy (1699).
Links bovenaan het huidige wapen van de gemeente Willebroek.

tweede keer huwde baron Helman met Barbe-Catharina van Wachtendonck, dochter van Englebert van Wachtendonck, burgemeester van Mechelen. Het is in die periode dat Jan Helman een kasteel liet bouwen vlak tegenover de Sint-Niklaaskerk van Willebroek.

Zijn eerste vrouw had hem een tweeling geschonken : Jan-Pieter (zie 5) en Maria-Elisabeth die ongehuwd bleef. Van zijn tweede vrouw had hij zeven kinderen, waarvan een dochter, Marie-Cecile te Willebroek op hun kasteel op 29-4-1669 geboren werd.

Te Willebroek zijn ook leden van de familie Helman begraven in de Sint-Niklaaskerk. Onder

Sinksendag, alsook op het jaarlijks teerfeest op Sint-Sebastiaansdag (20 januari) was hij steeds present te Ruisbroek in het lokaal «de Pluim» vlak over de O.L.Vrouwkerk. Hij bewaarde tevens de kostbare «brocke» of zilveren breuk. Er is nog een ledenboek van de gilde uit die tijd dat te Ruisbroek wordt bewaard (gemeentearchief).

Jan Helman stierf op 2 februari 1711.

5. — JAN - PIETER HELMAN : Baron van Willebroek en Heer van Ruisbroek werd geboren te Brussel op 24 september 1656. Huwde aldaar in 1681 met Marie - Françoise Claris de Clairmont. Ze hadden 6 kinderen. Hij overleed te Brussel op 10 juli 1694 en zij te Utrecht op

2 oktober 1704. Een hunner kinderen, Marie-Louise, huwde op 28-11-1708 met Philip-Jozef Gabriel van Marselaer, baron van Perk en Heer van Elewijck en laatste naamdrager van de van Marselaers uit Groenhof - Malderen.

6. — JAN - FRANÇOIS HELMAN : Baron van Willebroek en Heer van Ruisbroek. Geboren te Brussel op 11 oktober 1688 en er gehuwd in 1712 met Philippine - Colombe de Nijekercke. Ze hadden 3 kinderen. Hij overleed te Brussel op 25-1-1718 en zij aldaar op 1-9-1768.

7. — JAN BAPTIST LOUIS HELMAN : Baron van Willebroek en Heer van Ruisbroek. Geboren te Brussel op 13-2-1713. Huwde te Mechelen in 1747 met burggravin Adrienne Mathilde van Kerrebroeck, dochter van Hendrik Joseph van Kerrebroeck, burggraaf van Grimbergen. Samen met zijn moeder verkocht hij de Heerlijkheid RUISBROEK in 1731 aan Frans Mosselmans. Hij was meteen de laatste «Heer van Ruisbroek» van de Helmans. Hij had 10 kinderen waaronder 8, 9 en 10. Overleed te Leuven op 13-2-1781.

8. — PHILIPPE LOUIS HELMAN : Baron van Willebroek. Geboren te Brussel op 1-12-1749. Huwde te Brussel in 1786 met Marie-Caroline de Partz de Viane. Stierf te Brussel op 1-10-1807, kinderloos.

9. — ALEXANDER JOZEPH HELMAN : broer van Philippe-Lous. Geboren te Brussel op 3-5-1751 en overleed ongehuwd op 31-1-1836. Kreeg van Willem I, koning van de Nederlanden, de erftitel van de familie «Baron van Willebroek». Na zijn dood verviel echter deze titel zodat hij de laatste Baron van WILLEBROEK geweest is. Te Willebroek was het kasteel van de familie Helman — meestal buitenverblijf — reeds erg vervallen. Tijdens de Boerenkrijg in 1798 hadden aldaar hevige schermutselingen plaats. Het kasteel werd in puin geschoten, brandde deels af, en werd niet meer hersteld. Heden is er nog een overblijfsel van te zien op de binnenkoer van de herberg «De Vlaamse Leeuw» vlak tegenover de hoofdkerk.

10. — HENDRIK GERARD HELMAN : broer van nr 8 en 9. Geboren te Brussel op 21-4-1753. Huwde in 1794 met Marie-Thérèse le Clément de Taintignies. Verkreeg de erftitel van «vicomte (burggraaf) Helman de Grimberghe» bij diploma van Willem I. Had reeds daarvoor de titel van «baron van Longeville» verkregen bij patent van Jozef II op 18-7-1782. De titel van burggraaf van Grimbergen kwam hem toe langs moederszijde van de familie van Kerrebroeck. Hendrik overleed op 4-1-1828 en had 3 kinderen.

11. — LOUIS-MARIE JOZEPH HELMAN : burggraaf van Grimbergen. Geboren te Wurtzburg in Duitsland op 23-5-1795. Zijn ouders waren daarheen gevlucht voor de Franse terreur (revolu-

tie) die vooral de adel kwam bedreigen. Hij stierf in Hyères in Zuid-Frankrijk op 25-1-1870 en was gehuwd met Sophie Lacuée de Cessac die hem 2 kinderen schonk. Ze was van Parijse afkomst en overleed te Brussel op 20-6-1870.

12. — GERMAIN ARMAND HELMAN : burggraaf van Grimbergen. Geboren te Parijs op 28-2-1830 en ongehuwd overleden te Brussel op 27-11-1879. Hij was de laatste man van de adellijke stam HELMAN.

Zijn jongere broer Ulric-Hubert, eveneens ongehuwd, was vóór hem reeds gestorven. Germain was gevolmachtigd minister van België te Constantinopel onder koning Leopold II. Bij notariële akte van 12-10-1879, erkende hij zijn twee natuurlijke kinderen, die hij bij de Zwitserse Rose-Elise Kurtz verkregen had. De adellijke titels werden hen ontnomen. Hij liet drie kwart van zijn immens fortuin na aan zijn twee zonen. Daarbij had hij een som geld van een half miljoen frank bestemd voor het bouwen van een hospitaal aan de Belgische kust. Dit moest dienen voor opname van kinderen die aan rachitisme leden alsook voor kinderen uit de Brusselse agglomeratie die aan bloedarmoede leden.

Een nevenstam van de familie HELMAN vinden we nog in de «Graven HELMAN DE TERMEERE» waarvan Philippe-Jozeph Helman (1715-1783) de grondlegger was en François-Jacques Helman (1778-1853) als ongehuwde, de laatste stamdrager was.

★★

II. DE FAMILIE LECOCQ

± 1400 - 1792

WAPEN : «In zilver een stappende haan van sabel, gekamd, gebekt, gebaard en gepoot van keel». Bij Koninklijk Besluit van 8 december 1952 erkend als officieel wapen van de gemeente Ruisbroek a.d. Rupel.

1. — JEAN LECOCQ : afkomstig uit Normandië in Frankrijk. Was er Heer van Sarcus en van Beaurepaire. Vestigde zich in de 15e eeuw in de Nederlanden waar hij huwde met Michelle de Mamez. Ze hadden één kind, Luc.

2. — LUC LECOCQ : Heer van Mamez. Was wapendrager bij Philips de Schone. Huwde tweemaal : een eerste keer in 1466 met Marie de Limoges, die overleed te Rijsel op 3-3-1469. Hij had er 3 kinderen bij : twee dochters en een zoon Hugues. Zijn tweede echtgenote Catherine de Lobidel stierf kinderloos.

3. — HUGUES LECOCQ : Heer van la Motte, la Haye en Lionne. Was in 1498 secretaris van de Hoge Raad van Philips de Schone, koning van Castillië. Werd vervolgens Hoofd-Raadgever

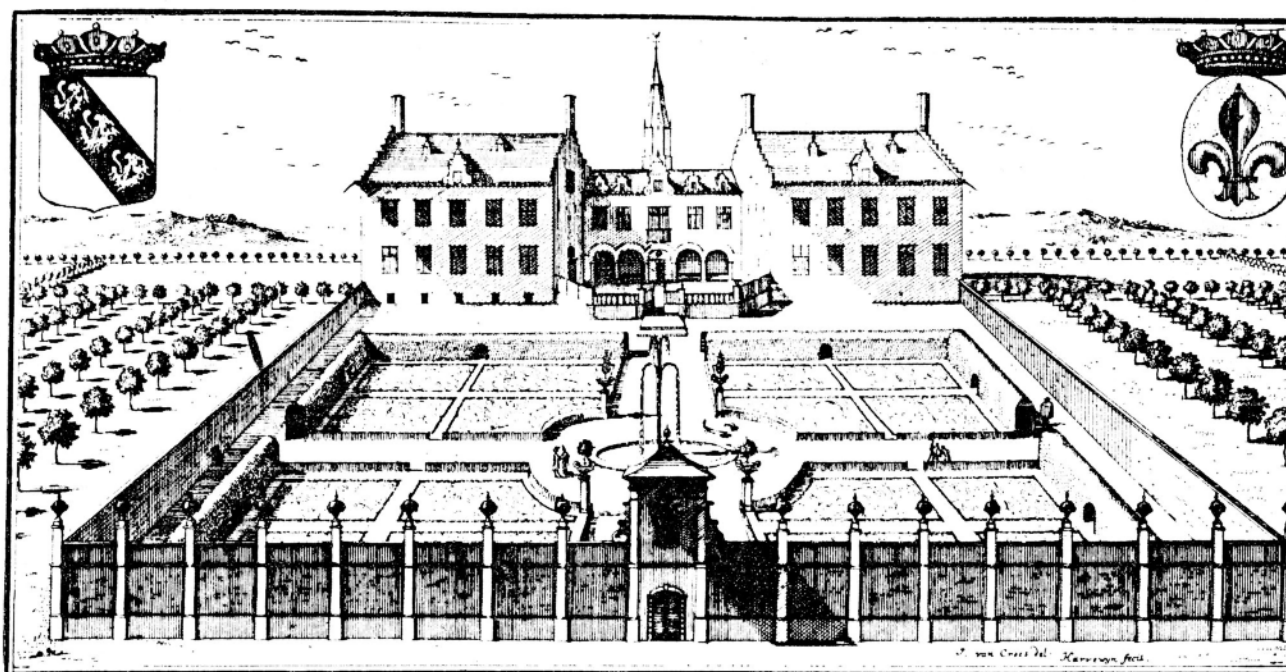
bij de rekenkamer te Rijsel waar hij op 10-4-1516 overleed. Hij was gehuwd met Anne de Lestoret en had vier kinderen.

4. — BAUDOUIN I LECOCQ : Heer van la Motte, Broignart, Winterspoel en Groenhove (Malderen). Was procureur-generaal bij de Grote Raad van Mechelen en gewone raadsheer van de Koning. Hij overleed te Mechelen op 25-4-1558 maar werd te Rijsel begraven. Was gehuwd met Margaretha van Gortere de Sombeke, dochter van Jan van Gortere en van Catharina van Grimbergen van Assche. Deze overleed op 26-5-1556. Ze hadden acht kinderen. Een hunner dochters, Anna Lecocq, huwde met Leonard Herdinckx, secretaris van de Koninklijke geheime raad en zoon van Adolphe Herdinckx, Heer van Groenhove te Malderen. Bij akte van 24-11-1556 ston-

alias «'t Groenhoff». Huwde met Catharina Wijts, edelvrouwe van Waerde. Ze hadden zeven kinderen waaronder Boudewijn en François (zie 6 en 7). Overleed te Gent op 16-4-1593.

6. — BAUDOUIN II LECOCQ : oudste zoon van Pierre. Hij erfde de titels : Heer van Wulverghem en van Groenhove bij verhef van 9-9-1595. Was Infanteriekapitein en gehuwd met Françoise de la Kéthulle. Stierf te Gent op 10-5-1597 zonder kinderschap.

7. — FRANÇOIS LECOCQ : jongere broer van Baudouin. Erfde na diens dood de adellijke titels. Huwde op 3-9-1597 met Anna-Isabella Damman. Hij overleed van de pest op het kasteel Groenhove te Malderen op 9-6-1602. Zijn vrouw op 3-9-1638. Beiden werden te Malderen

Kasteel van Humbeek, naar J.L. Le Roy (1699).
Links bovenaan het latere wapen van de gemeente Ruisbroek (1952).

den Clara van Everslage, weduwe van Adolphe Herdinckx samen met haar zoon Leonard en haar schoonzoon Adrien Wallaert, het Leengoed van Groenhove af aan Baudouin Lecocq, vader van Anne Lecocq bij gebrek aan mannelijke erfopvolger. Alzo kwam Groenhove aan de familie Lecocq.

5. — PIERRE LECOCQ : Heer van Wulverghem en van Groenhove bij verhef van 1-7-1558. Was Raadsheer bij de Raad van Vlaanderen, doctor in de Rechten en Theologie. Hij bekam op 23-2-1580 de toelating een zegel met zijn wapen te maken voor de luitenanten, meier, schepenen en onderhorigen van zijn «Hof ten Broecke,

begraven. Ze hadden twee kinderen : Baudouin en Ferdinand.

Ferdinand kocht in 1632 het kasteel Schemelbert te Liezele en bekam op 15-2-1605 de toelating er een watermolen te bouwen, die heden nog bestaat. Hij erfde op 15-11-1635 het kasteel van Ramagen te Berlaer dat 30 ha groot was.

8. — BAUDOUIN III LECOCQ : Heer van Wulverghem, la Motte, Waerde, Groenhove en Schelthove. Op 20 oktober 1644 verkreeg hij door aankoop de Heerlijkheid van Humbeek. Hij liet er het kasteel verbouwen (zie gravure). Huwde op 18-4-1627 te Mechelen met Françoise van Laethem, edelvrouwe van Liefkensrode die

overleed op 24-9-1652. Ze was de dochter van Philip van Laethem, burgemeester te Mechelen in 1629 en van Jeanne Baert. Deze Françoise van Laethem bekam de titel «Liefkensrode» van haar grootouders Philip van Laethem, schepen te Leuven in 1586 en gehuwd met Catherine d'Udeken van Liefkensrode. Baudouin III had zes kinderen waaronder Gaspard, geboren te Mechelen op 15-2-1637. Huwde op 6-4-1658 met Anne-Marie van Bleyleven. Hun zeven kinderen werden allen op het kasteel Schemelbert te Liezele geboren. Een dochter, Margaretha-Françoise, geboren te Mechelen op 15-10-1628 huwde in 1647 met haar neef Charles de Schietere, Ridder en Heer van Lophem, Malstaple en Avegheers. Een afstammeling van deze stam, Paul de Schietere de Lophem, gehuwd met Edith Lefebvre, is thans eigenaar van het kasteel «Hof ter Zielbeek» gelegen te Ruisbroek a.d. Rupel.

Baudouin III overleed te Humbeek op 15-11-1655 en werd er begraven aan de zijde van zijn vrouw.

9. — CÔME LECOCQ : bij testament van 5 april 1656 werd hij Heer van Humbeek, Wulverghem, Groenhove enz. Huwde op 4-3-1658 te Mechelen met Kerkelijke dispensatie zijn nicht Pétronelle Caroline de Schietere de Lophem. Hij overleed te Humbeek op 10-5-1673 en zij op 15-9-1703. Ze hadden zeven kinderen.

10. — JACQUES FRANÇOIS LECOCQ : Heer van Wulverghem, Humbeek, Groenhove, enz. Verkreeg de verheffing van het Land van Humbeek tot Graafschap ten persoonlijke titel bij brief van Koning Karel II op 24-11-1694 te Madrid waaruit volgend uittreksel : «Wegens het goed rapport dat wij over uw persoon ontvingen, alsook wegens de grote verdiensten die U en uw geëerd voorgelacht ons hebben opgebracht — het gaat hier immers over een oud en zeer nobel familiegeslacht, afkomstig uit het Koninkrijk Frankrijk, waarvan omstreeks 1350 Messire Pierre Lecocq Opperstalmeester was van de Franse Koning, zijn broer Robert Bisschop van Laon en Victor Lecocq in 1398 Ridder werd geslagen van de orde «de la Casse» door Karel VI, Koning van Frankrijk, en waarvan de afstammelingen, die de Hertogen van Bourgondië hebben opgevolgd, zich in latere tijden in de Nederlanden hebben gevestigd, waar ze zich steeds trouw en dienstvaardig hebben getoond aan hun prinszen, hebben wij heden besloten van aan genoemde Jacques-François Lecocq de titel van Graaf te verlenen en verheffen wij het Land en de Heerlijkheid van Humbeek, dorp en kerk liggende in ons Hertogdom Brabant, tot Graafschap...». De nieuwe graaf kreeg in werkelijkheid maar bezit van deze adellijke titel in 1720. Hij was te Mechelen geboren op 13-1-1663 en was lid van de Adel van Artois. Huwde te Rijsel

in 1685 met Barbe-Jacqueline de Varick, edelvrouw van Diéval in Artois. Hij stierf te Humbeek op 4-12-1724 en liet maar één kind na.

11. — CHARLES BAUDOUIN LECOCQ : Graaf van Humbeek, Heer van Diéval, Wulverghem, Groenhove, etc., en ook Heer van RUISBROEK. Bij decreet van het Feodaal Hof van Grimbergen werd de Heerlijkheid van Ruisbroek in 1738 aan deze Graaf verkocht. Hij had te Ruisbroek een buitenverblijf. Het zijn nu de woningen nr 65 en 67, gelegen in de Dorpstraat. Ze waren in 1684 eigendom van de adellijke familie de Labistraete, eveneens toen eigenaars van het «Hof ter Zielbeek». Woonhuis nr 67 was eertijds de hoeve aan de herenwoning nr 65 verbonden. In de zijgevel boven de inkomdeur van de hoeve-woning vinden we heden nog het arduinen

In de geschiedenis van de verschillende eigenaars van de Heerlijkheid Ruisbroek was Charles-Baudouin een van de meest noemenswaardige bestuurders. Hij liet het zegel van zijn familiestam — de haan — gebruiken als schepenzegel zowel te Humbeek als te Ruisbroek. Een gravenkroon siert dit wapenschild dat sinds 1952 te Ruisbroek als gemeentezegel in gebruik genomen werd. Het parochiearchief van de O.L.Vrouwparochie te Ruisbroek bezit enkele originele handschriften van Charles-Boudewijn. Eén ervan dateert uit 1760 waarbij, wegens het overlijden van zijn echtgenote, gravin Lecocq, een jaar rouw wordt opgelegd aan de confrerie van de H. Drievuldigheid. Een ander document gaat over de aanstelling van het Peterschap bij de wijding van de nieuwe klok in de kerk van Ruisbroek. Hierbij machtigt de graaf Jan-Baptist Wauters, meirer (burgemeester), in zijn naam dit Peterschap uit te voeren. Het besluit eindigt also... «fait à notre château d'Humbeke sous notre signature et cachet de nos armes, le 12 décembre 1762. Signé : C.B. Lecocq, comte d'Humbeke Diéval, Seigneur de Ruysbroeck».

Charles-Boudewijn was in zijn jeugd «page» geweest bij de Franse koning Lodewijk XIV. Hij was lid en député van de Adel van Artois. In 1710 huwde hij de Franse gravin Thérèse-Charlotte de la Tour-Saint-Quentin. Zij overleed in augustus 1759 te Arras. Hij overleed op 19-9-1762 en ze lieten één kind na.

12. — CHARLES JOSEPH GHISLAIN LECOCQ : Graaf van Humbeek, Heer van Ruisbroek, enz... Huwde in 1736 met de Franse Cathérine de Clermont-Tonnerre». Hij overleed vóór zijn vader in de abdij van Messine op 2-6-1747. Ze hadden maar één kind, een dochter.

13. — MARIE-LOUISE GHISLAINE LECOCQ : Gravin van Humbeek, edelvrouw van Wulverghem, Ruisbroek... enz. Ze werd geboren op 22-6-1740 en huwde op 26-3-1753 met Eustache

Jozeph de Tournay d'Assignies, Markies van Oisy. Hij was kapitein bij de gendarmen van Orléans. Ze volgde haar grootvader Charles-Boudewijn op in 1763, maar door moeilijkheden bij vererving kwam de Heerlijkheid Ruisbroek slechts op 13 december 1770 onder haar beheer. Ze overleed kinderloos op het kasteel van Humbeek op 8-10-1792. Ze was de laatste van het addellijk geslacht Lecocq. Ze duidde als opvolger haar neef Charles de Malet-Coupigny aan die niet van adel was. Om successierechten

te kunnen betalen was deze verplicht een groot deel van zijn erfgoederen te verkopen. In deze periode drong echter het Frans bewind ons land binnen en werden in 1795 al de instellingen van het «Ancien régime» : Graafschappen, Baronies, Heerlijkheden, enz. afgeschaft.

Naar gegevens uit
«Annuaire de la Noblesse Belge - 1923»
JAN PEETERS
Ruisbroek

O, DIE LIEN !

Moe had Lientje in de buurt
Om wat bruine stroop gestuurd.
't Meisje stapte heel parmant,
Met een potje in de hand.

Moeder dacht : «Mijn Lien gaat vlug,
Op een wip is ze terug...
Maar ze kwam bedrogen uit
Luister wat ze deed, de guit !

Toen zij uit de winkel kwam,
Denk niet, dat ze een loopje nam,
Telkens zij een pasje deed,
't Vingertje in 't potje gleed.

Likkend, smakkend ging ze voort,
Onderweg door niets gestoord.
Eindelijk kwam ze bij haar Moe,
Stak haar gauw het potje toe.

Moeder zei : «Zo weinig stroop !
Was er dan niet meer te koop ?»
Lientje schuddebolde : «Neen»
Wou dan naar haar poppen heen.

Maar haar moe, die 't mondje zag,
En geen leugen dulden mag,
Hief haar meisje van de grond,
Droeg haar, waar een spiegel stond.

Daarin kon nu kleine Lien,
Helemaal haar hoofdje zien,
O, wat had z'een zwarte snoet,
Moeder zei : «Ja, kijk maar goed !»

't Meisje kreeg een kleur als vuur ;
Moest bekennen op de duur,
En als straf wou Moe die noen,
In haar pap geen stroop meer doen.

Tine Rabhooy.

Verschenen in «De Kleine Vlaming» : 20ste jaargang.

MAX DEED HET !

«Ik zou eens daad'lijk willen weten»,
Zei moeder streng na 't middagmaal,
«Wie van 't pasteitje heeft gegeten,
Dat ligt te midden van de schaal !».

«Ik deed het niet», sprak 't lieve Fientje,
«Heus, moe, ik raakte het niet aan».
En evenzo beweerde Lientje.
Die hadden het dus niet gedaan.

Maar slimme broer had het gevonden...
«Voorzeker deed het Max !» riep hij ;
«Gebakjes zijn ook goed voor honden ;
Max heeft gesnoept van de pastei !»

De blikken gingen naar dat éne,
Waaraan de hond... gepeuzeld had.
De slagroom was ervan verdwenen ;
Toch raar, dat Max maar dààrvan at...

Broer dacht : «Ze zullen het geloven !»
Doch vader sprak met strenge stem :
«Zou kleine Max reeds durven roven ?
Waar is hij ? En... ik vraag het hem».

De zusjes leidden Max naar vader ;
Ze hielden dolveel van de hond.
Al kwispelstaartend kwam die nader ;
Va vroeg, hoe hij de slagroom vond.

Het antwoord was een vrolijk blaffen ;
Va wist, dat broer de onwaarheid zei ;
Daarom wou hij het dier niet straffen ;
Max kreeg de rest van de pastei.

Heel laag liet broer het lipje hangen,
Toen vader zei : «Max, smul nu maar
En kijk naar 't schaamrood op de wangen
Van onze stoute leugenaar».

Ze aten smakelijk hun gebakje ;
Wat was het goed ; wat rook het fijn !
Maar niemand gunde broer een hapje...
Dàt zou de beste leer hem zijn !

Tine Rabhooy.

Verschenen in «De Kleine Vlaming» - XXIste jaargang.

KLADDEKE EN DE MUIS

— Moeder ! riep Kladdeke van uit zijn bed, er zit hier een muis !

En daar moeder geen antwoord gaf, riep hij luider :

— Moeder, moeder !

— Wat is er ? wierp moeder terug.

— Dat er hier een muis zit ! antwoordde Kladdeke.

— Hebt ge 't niet gedroomd ? vroeg moeder.

Nu was vader ook wakker.

— Wat is er gaande ? hoorde Kladdeke hem vragen.

Moeder vertelde het van de muis.

— Moet hij daar een mens voor wakker maken ?

Een mens kan maar eens één keer in de week uitslapen en dan maakt die jongen U voor zo'n bagatel wakker ! hoorde hij vader morren.

En daarmee riep moeder :

— Slaap maar, dan hoort ge 't niet ! En daarbij, de muis zal U toch niet opeten !

— Mij goed, dacht Kladdeke, ze moeten het maar weten. Als ze straks de wollen dekens, die in de kast liggen, zal kapot bijten of in de kousenmand geraken, dan zal 't weer zijn : Die lelijke muizen bijten alles stuk !

Stil lag Kladdeke te filosoferen en te luisteren. Daar begon 't gefruitsel opnieuw.

— 't Is precies dat ze in de ressorts zit, peinsde Kladdeke.

Hup, hup, hup ! wipte hij omhoog in bed en de matras liet een langzaam uitstervend dzing-rrrring horen.

Jan, die koppeken onder bij Kladdeke sliep, schrok wakker, kwam langzaam van onder de dekens gekropen en vroeg :

— Wat was dat ? Dat deedt ge zeker om me wakker te maken ?

— Neen, daarom niet ; maar 'k geloof dat er een muis in de ressorts zit ! zei Kladdeke.

— Hebt ge ze gehoord ? vroeg Jan.

— Al een hele tijd, beweerde Kladdeke en half-kwaad voegde hij er hij : 'k Heb het naar moeder geroepen, maar ze wil 't niet geloven ! Ze vraagt of ik 't niet gedroomd heb.

— Dat zou ook wel kunnen, zei Jan.

— Nog zo'n ongelovige Thomas, vloog Kladdeke op, 'lig eens vijf minuten stil, misschien begint ze dan weer !

Ze lagen nu allebei stil al luisterend met ingehouden adem.

— Hoor, ze begint terug, fluisterde Kladdeke.

Inderdaad, de muis zat weer ergens te knagen.

— Misschien zit ze in de kast, zei Jan.

— Ga er eens in zien, Jan, drong Kladdeke aan. Maar Jan ging op dat voorstel niet in.

— Ze kan ook best tussen de zoldering zitten, trachtte hij zichzelf en Kladdeke wijs te maken ; daarna dook hij weer onder de dekens en sliep in.

Tot aan de kin toegedekt, bleef Kladdeke liggen zien en luisteren. Jan lag te snurken. Kladdeke gaf hem een duw en zei brutaal weg :

— Ronk zo niet !

Weer schrok Jan wakker.

— Wat is er nu weer ? vroeg hij.

— 'k Lig precies nevens een vlieg-machine ! Is me dat ronken ! lachte Kladdeke.

— Hebt ge de muis nog gehoord ? vroeg Jan.

— Ja, antwoordde Kladdeke, en dat ze in onze kamer zit, daar wil ik om wedden !

Willen we eens héél stillekens liggen, zonder te spreken ? stelde Kladdeke voor.

Dat vond Jan goed. Allebei lagen ze te luisteren zonder zich te verroeren. Kladdeke keek zover hij kijken kon, zonder zich te verleggen. Opeens stiet hij zijn broer aan. Deze vroeg deze keer niet wat er gaande was, maar volgde Kladdekes vinger, die naar 't voeteind wees. Daar zat een dikke muis, die zich ongegeneerd en thuis gevoelde, net of ze er alle dagen zat. De bengels bekeken elkaar, met de zwiggende vraag :

— Wat nu gedaan ?

Ze hielden zich zo mogelijk nog stiller. De muis, geen gevaar bewust, sprong op de dekens en liep, waar Kladdekes rechterbeen lag.

— Laat ze maar wat dichterbij komen, peinsde Kladdeke, ze zal er zich van beloven ! Er aan moet ze !

De muis trippelde wat verder. Voorzichtig, héél voorzichtig trok Kladdeke de rechterarm van onder de dekens en balde de vuist. Toen de muis nog dichterbij kwam, pardaf, kwam de vuist neer. Maar... de muis wipte weg en o wee ! de gebalde vuist kwam op Kladdekes buik terecht.

«Klak, klak !» ging het daarin en een pijnlijk :

— Oei, aï, mijn maag ! maakte moeder weer wakker.

— Dat is ook een gedacht, zei Jan, zo kunt ge geen muis doodslaan ! Hoe kreeg ge dat in uw kop ?

Maar Kladdeke gaf geen acht op Jans woorden en jammerde :

— Oei, aï, mijn maag !

— Is 't nu genoeg met dat lawaai ? riep moeder boos.

En Kladderke jammerde nu nog harder, zodat moeder uit bed sprong om te zien, wat er gaande was.

— Zijt ge niet beschaamd, Rie ? voer moeder uit. Voor één keer, dat vader en ik eens kunnen uitslapen, verkoopt ge zoveel complimenten. 'k Zou beschaamd zijn !

En tot Jan :

— Gij hebt zeker weer gevochten ?

— 'k Ben aan zijn lijf niet àn of omtrent geweest, beweerde Jan.

— Waarom gaat hij dan zo te keer ? vroeg moeder.

— Wel, de muis zat op zijn buik en hij wilde ze met zijn vuist doodslaan ! lachte Jan.

— Stomme jongen, zei moeder en wat milder gestemd vroeg ze aan Kladderke : Hebt ge U dan toch zo zeer gedaan, dat ge het moet uitschreeuwen ?

Voor alle antwoord kreeg moeder nog een klaaglijker : «Oei, aï, mijn maag !» te horen.

— Ga op de rug liggen, raadde moeder aan, en tracht nog wat te slapen.

Kladderke deed wat moeder zei. Met een boos gezicht en betraande ogen lag hij naar het plafond te staren.

Hij sprak geen woord, ook niet als Jan zei :

— Moest ge dat nu zó doen, slimmeke !

In 't stille kamerken, dommelden Jan en Kladderke weer in.

Intussen waren vader en moeder beneden gegaan. Terwijl vader zich kleedde en moeder koffie zette, hadden ze het over Kladderke.

— 't Is toch een rare kadee, onze Rie, zei vader lachend, een mens moet zich boos maken om de streken, die hij uithaalt, en achteraf moet ge er toch eens om lachen. Daar hebben we 't beste nog niet van gezien, van die rakker !

— Och, hij is van de kwaadsten niet, zalfde moeder.

Toen vader gekleed was, haalde hij de muizeval in 't stalleken ; intussen sneed moeder een stukje spek gereed. Vader stelde de muizeval op, trok er mee naar Kladderkes kamer en plaatste de val onder de kast.

Moeder riep aan de trap :

— Maak de kinderen maar wakker, vader ! De koffie is gereed !

Vader klopte op de kamerdeur van de meisjes. Die sprongen dadelijk uit bed, liepen achter mekaar de trap af, wensten goedemorgen en kleedden zich voor de jongens er waren. Deze kwamen enige ogenblikken daarna met vader beneden. Weldra zaten allen rondom de tafel en ontbeten smakelijk.

— Wat was er met die muis vanmorgen ? vroeg Toosje, die er iets van gehoord had en héél bang voor muizen was.

Kladderke keek naar Jan, die 't wel vertellen zou.

En ja, die begon al. Ze moesten er allemaal om lachen en noemden Kladderke «slimmeke-slim». Kladderke lachte mee, maar groen.

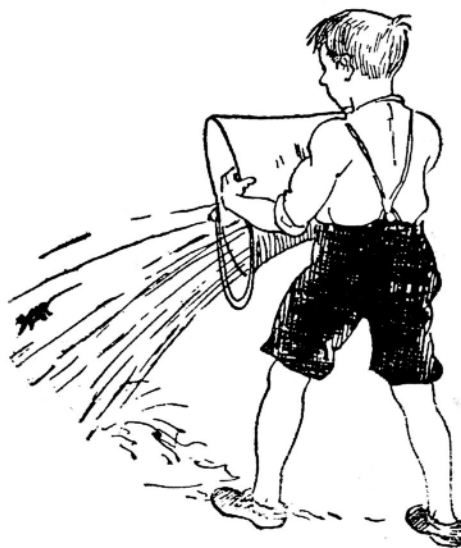
Na 't ontbijt klommen vader en Kladderke de trappen op. Beneden zaten ze te luisteren.

Ze hoorden vader zeggen :

— Ze zit er al in !

Triomfantelijk kwam Kladderke aan de bovenste trap vaders woorden herhalen.

Nu ging vader met de muizeval naar beneden. Kladderke volgde hem op de hielen.

— Dat is er geen van gisteren, he ? zei vader, terwijl hij de val omhoog stak.

Ze zagen er een dikke muis in ; haar stijve wapenschild, de haan van de familie Lecorn staartje zat geplet onder het valdeurtje en stak er een heel eind buitenuit. Kladderke trok aan 't staartje ; de muis piepte...

— Hij is weer eens moedig, spotte Jan, omdat de muis aan hem niet àn kan !

Maar Kladderke was te zeer met de muis in de weer om naar Jan te luisteren.

— Pomp een emmer water ! beval vader !

Kladderke rende naar de pomp ; in een wip was hij met een boordevolle emmer terug. Ze kwamen er allemaal omheen staan. De val werd in 't water gestoken, vader trok de knip open, schudde de val en de muis gleed er uit. Ze spartelde nog een tijdje in 't water, dook ten langen laatste kopje onder en voorgoed !

— O ! deed Toosje meelijdend.

— Moet ge daar compassie mee hebben, zei Kladderke de schouders ophalend. 't Is maar goed besteed.

En ziende, dat de muis geen teken van leven meer gaf, maakte hij een kruisteken boven de emmer.

— Ze is er aan, zegepraalde hij en hij vroeg aan vader, wat hij er mee moest doen.
 Vader antwoordde niet onmiddellijk op deze vraag.
 Jan nam het woord.
 — Wel, bak ze en eet ze op ! schimpte hij.
 — 'k Vraag het niet aan U ! beet Kladderke hem toe.
 — Weeral aan 't ruziemaken kloeg moeder, ge zijt net kat en hond !
 — Hij begint altijd eerst, zei Kladderke.
 Toen beval vader het water in de mestput te gaan gieten. Kladderke liep er mee de hof in naar de mesthoop : roef, roef, en de dode muis lag erin.
 — Nu zijt ge tweemaal verdronken, he, muis ? lachte Kladderke, die met triomfantelijke blik terug in de keuken kwam.
 — 'k Ben toch blij, dat ze dood is, zei Toosje, want 'k ben danig bang voor muizen.
 — Ik niet, loog Kladderke, maar 'k heb ze toch liever verloren dan gevonden ! En daarbij, ge kunt niet slapen, als ze zitten te knagen.
 — Oei, ai, mijn maag ! begon Jan plots te kermen ; hij kromp van de pijn en hield de handen op zijn maag.

Kladderke vloog op Jan toe en diende deze vuistslagen toe.
 Drie, vier handen trokken Kladderke weg. Eén hand bleef stevig om zijn arm gekneld. Het was vaders hand.
 — Gij moet gij wat kalmer worden, Rie ! bekeef hem vader, of...
 Kladderke barstte in snikken uit.
 — Hij treitert mij altijd, snikte hij.
 — Dat is waar, kwam moeder tussenbeide ; Jan zou 't meest verstand moeten hebben en hij heeft er soms het minst !
 Vader liet Kladderke los en zei :
 — De zondag begint op een rare manier en dat allemaal om een pruts van een muis !
 Kladderke droogde zijn tranen af, ging zich wassen en kleden. Een half uurtje later zocht hij zijn kameraden op.

TINE RABHOOPY

in haar kinderboek «Kladderke Mostaard»
 uitgave L. Opdebeeck - Antwerpen
 illustratie : Edmond Van Offel

BETJE EN DE Plassen

Lief Betje gaf haar moeder een handje en een zoen,
 Want Betje moest naar school toe van 's morgens tot de noen.

«Dag, meisje !» zei moeder, «wees braaf en stap rechtdoor»
 «Ja, moes !» beloofde Betje, «dat doe ik zeker, hoor !»

Aan 't hoekje keek de kleine nog eventjes naar Moe,
 En wuifde haar van verre nog tweemaal hartlijk toe.

«Recht doorgaan !» peinsde Betje, «hoe krijg ik het gedaan ?
 Ik zie van hier tot ginder wel twintig plassen staan...

Gehoorzaam moet ik wezen en doen wat Moeder zei,
 Dan is ze, als ik thuiskom, tevreden over mij !»

Ze wipte over plassen... en... waren ze te breed,
 Dan liep ze er midden door ook, als buurmans Jantje deed.

Ze vond het dra een pretje te tripp'len in het nat,
 Tot op haar beide schoentjes geen schijn van glans meer zat.

Op school keek haar de Juffrouw ietwat verwonderd aan,
 En vroeg : «Wel, kleine Betje, wat hebt ge nu gedaan ?

«Bekijk nu eens uw schoentjes, ze zijn zo nat en dof...
 Dat komt toch helemaal niet door 't stoeien in de hof ?»

«Nee, Juf,» zei toen klein Betje, «Ik moest van Moes rechtdoor,
 Ik deed het, maar die plassen, ze weken er niet voor !»

Tine Rabhooy.

Verschenen in «De Kleine Vlaming» : 20ste jaargang.

SCHOT PADDELT OP WILLEBROEKSE VAART

Tussen de boeken die mijn moeder in 1919 had meegebracht uit Glasgow (Schotland), waar zij tijdens de eerste wereldoorlog met haar familie had verbleven en waar zij les had gegeven aan de Belgische vluchtelingenschool, was er geen dat mij meer boeide dan het werkje getiteld **An Inland Voyage** (1). Lang voor ik mijn eerste Engels kende, had ik, het boekje toevallig doorbladerend, de titels van de eerste twee hoofdstukjes begrepen : **Antwerp to Boom**, en **On the Willebroek Canal** (Willebroek reeds zonder de letter c !). Dat dit reisverhaal geschreven was door een van de beroemdste en vruchtbaarste Engelse auteurs van de 19e eeuw, heb ik mij uiteraard pas later gerealiseerd.

Met zijn méér dan veertig werken, behorend tot zeer verscheiden genres, is Robert Louis Stevenson inderdaad een van de meest gelezen en meest populaire schrijvers van zijn tijd geweest. Hij was dichter, verteller, toneelschrijver, essayist, criticus. Zijn ganse oeuvre, gedichten, novellen, reisverhalen, avonturenromans, kritische bijdragen — ademen zijn uitgesproken «romantisme». Een goed deel van zijn werk verscheen in vertaling en werd ook verfilmd. In het Nederlands werden o.m. vertaald **The Merry-men** (De dollemannen), **Treasure Island** (Goud-eiland), **The Wrong Box** (De verkeerde kist), **The Black Arrow** (De zwarte pijl).

Robert Louis Stevenson werd geboren in Edinburgh in 1850. Hij studeerde rechten doch was slechts zeer korte tijd aan de balie. Zijn roeping lag elders. Hij zou reizen en schrijven. Zijn leven is een zwerftocht geweest, ondanks zijn uiterst wankele gezondheid. Hij bezocht de Verenigde Staten, België, Frankrijk. Geruime tijd verbleef hij in Zwitserland (Davos) om te genezen van zijn tuberculose. In 1888 vertrok hij met zijn gezin naar de Stille Zuidzee en vestigde zich tenslotte in Vailima (Apia) op een Samoa-eiland (Polynesië/Oceanië). Nauwelijks vier-eneveertig jaar oud stierf hij er een plotse dood in 1894 (2).

An Inland Voyage («een binnenlandse scheepsreis»), Stevenson's eerste boek, verscheen in 1878. Eigenlijk een minder bekend werd; voor zover ik weet is het nooit in het Nederlands vertaald geworden. Het gaat om het relaas van een kano-trip die de auteur in 1876 maakte doorheen België en Noord-Frankrijk, samen met zijn vriend Sir Walter Simpson. Een reisverhaal dus,

zoals ook het in 1879 gepubliceerde **Travels with a Donkey in the Cevennes**, dat het verslag is van een zwerftocht op een ezel in september-oktober 1878 in het Cevennes-gebergte (Zuid-Frankrijk).

An Inland Voyage is niet zeer lijvig, het telt nauwelijks 180 bladzijden in klein formaat (althans de editie van 1917 waarover ik beschik). In 23 hoofdstukjes worden achtereenvolgens de verschillende etappes van de reisroute van de twee kano's, de **Arethusa** en de **Cigarette** beschreven : vertrekkend vanuit Antwerpen op Schelde en Rupel naar Boom; via het Willebroeks kanaal naar Brussel, langs het kanaal van Charleroi (niet minder dan 55 sluizen !) en de Samber naar Maubeuge; tenslotte op de Oise naar Landrecies, Origny, Sainte Benoîte, Moy, Noyon, Compiègne en Précy.

De eerste dag vaarden de twee kano's van Antwerpen naar Boom. «De wind diende ons goed op de Schelde en nadien op de Rupel, aldus de auteur, en we waren aardig los aan het varen wanneer we de steenbakkerijen van Boom in het zicht kregen, liggend als een lange strook op de rechteroever van de rivier. De linkerover was nog groen en landelijk, met boomdreeven langs de dijken» (blz. 3). Boom moet echter op Stevenson maar een trieste indruk hebben nagelaten. Zijn beschrijving is hoege-naamd niet vleidend. «Maar Boom en zijn steenbakkerijen werd met de minuut berookter en havelozer tot een grote kerk met een uurwerk, en een houten brug over de rivier, het centrum van de stad aanwezig. Boom is geen mooie plaats en is enkel merkwaardig voor één ding : dat de meerderheid van de inwoners er de mening («a private opinion») op nahoudt dat zij Engels kunnen spreken, wat in feite geheel onjuist is» (blz. 4). De twee kanovaarders logeerden te Boom in het «Hôtel de la Navigation». Ook over het eten in België is de auteur niet te spreken. De mensen zijn hem wel sympathiek maar hun keuken is «proberenderwijs Frans, in waarheid Duits of zo iets tussenin» («tentatively French, truly German, and somehow falling between the two») (blz. 4).

Uit het tweede hoofdstukje getiteld **On the Willebroek Canal** (blz. 8-15) wil ik enkele passages aanhalen in eigen vertaling. Gezien het soms eigenaardig beeldgebruik en ook vanwege de vele technische scheepstermen zijn er heel

wat vertalingsmoeilijkheden en zal de Nederlandse tekst onvermijdelijk nogal stroef lijken.

«Toen we 's anderendaags 's morgens vertrokken op het Willebroekse kanaal kregen we een zware en kille regen. Het vaartwater stond ongeveer op de «drinktemperatuur» van tee; en onder de koude weerslag was het wateroppervlak bedekt met stoom (blz. 8).

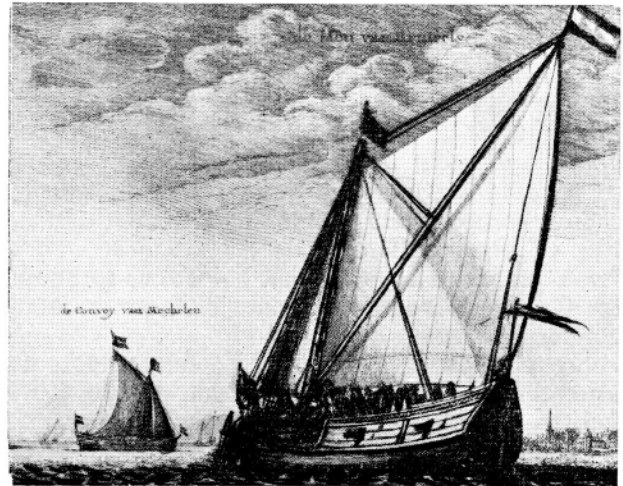
(...) Er was nogal wat drukte op het kanaal. Voortdurend ontmoetten we — of staken we voorbij — een lange sliert boten met grote groene roerpennen, hoge achterstevens met een venster aan iedere kant van het roer, en soms een kannetje of bloempot in een van de vensters, achteraan een kleine sloep; een vrouw bezig met het eetmaal voor te bereiden, en een handvol kinderen. Deze schuiten waren alle aan elkaar gebonden met sleeptouwen; het waren er tot wel 25 à 30; aan de kop een stoomboot van vreemde constructie die de hele reeks in beweging bracht. Deze sleepboot had scheprad noch schroef; doch bij middel van een tuigage, niet helemaal begrijpelijk voor een niet technisch onderlegde geest, haalde hij over zijn boeg een kleine blinkende ketting die langsheen de bodem van het kanaal lag, en terwijl hij die ketting over de achtersteven los liet, sleepte hij zichzelf vooruit, schakel na schakel, met het hele gevolg van bevrachte schuiten. Zolang niemand de sleutel tot het raadsel had gevonden, was er in de voortgang van zo'n sleper iets plechtigs en ongemakkelijks, als hij zo zachtjes vooruitging met geen ander teken van beweging dan een draaikolk erlangsheen verdwijnd in het kielwater. (blz. 9).

Van al de dingen die te maken hebben met handelonderneming is een kanaalschuit veruit het verrukkelijkst om naar te kijken. Het kan zijn zeilen spreiden en dan ziet men het zeilende, hoog boven de boomtoppen en de windmolens, zeilende op de waterloop, zeilende doorheen de groene graan-akkers... Of het paard sjouwt voort, stapvoets, als was er in de wereld niet zo iets als «business»; en de man die aan de roerpen staat te dromen ziet de ganse dag dezelfde torenspits aan de horizon. Het is een mysterie hoe de dingen ooit op hun bestemming geraken op dit ritme; en de schuiten hun beurt zien afwachten bij een sluis, geeft je een mooie les van hoe gemakkelijk het in de wereld kan gaan. Er moeten veel tevreden lui aan boord zijn, want zulk een leven is terzelfdertijd reizen en thuisblijven. (blz. 10).

(...) Heel zeker, ik zou liever schuitvoerder zijn dan enige plaats op aarde te bekleden die de aanwezigheid op een kantoor vereist. Er zijn weinig beroepen, zou ik zeggen, waarbij een man minder aan vrijheid inboet om aan de kost te komen.

(...) Halverwege Willebroek en Vilvoorde in een mooi rak van het kanaal «like a squire's avenue» gingen we aan land om te eten. (blz. 11).

(...) Toen we gedaan hadden met eten en terug aan boord gingen en zeilden was de wind ineens gaan liggen. De rest van de reis naar Vilvoorde

hielden we onze zeilen toch gespreid naar het flauwe windje; en met nu en dan een windstootje, met af en toe een poosje roeien, dreeven we voort van sluis tot sluis, tussen de reien bomen. Het was een heerlijk, groen, vruchtbaar landschap; of liever een louter groene vaarweg, voortlopend van dorp tot dorp. (13).

Verder vertelt de auteur hoe «kortgeknipte kinderen vanop de bruggen waar zij onderdoor vaarden naar hen spuwden», en dat de vissers vanop hun vlotten hun lieten voorbij varen zonder hen ook maar een blik te gunnen. (blz. 13).

In Brussel «Allée Verte» aangekomen gingen de twee kano-vaarders aan land en kenden er een warm onthaal in «The Royal Sport Nautique».

Er is sinds 1876 veel veranderd. Van het vele groen langsheen de vaart en van het kalme bestaan van de schuitevoerders is sinds lang niet veel meer te zien. Een eeuw technische vooruitgang en industrialisatie hebben ongetwijfeld vele economische voordelen gebracht. Maar de prijs is zeer duur betaald. Onze vaart heeft veel van haar charme verloren.

Prof. Herman-Emiel MERTENS,
K.U. Leuven.

(1) Robert Louis STEVENSON, *An Inland Voyage*, London, Chatto & Windus, 1917. De eerste uitgave dateert van 1878.

(2) Vgl. C. VAN CAMP, *Stevenson R.L. in Moderne Encyclopedie der Wereld-Literatuur*, Gent, 1974, deel VIII, blz. 220-223. Zie ook in de *Encyclopedia Britannica*, 15 edit., vol. 17, p. 688-690. Rijkelijk geïllustreerd is het album van David DAICHES, *Robert Louis Stevenson and his World*, Thames and Hudson, London, 1973.

HET KIND IN DE DORPSSCHOOL

Het is al zeer lang geleden dat ik op de schoolbanken zat, maar toch herinner ik mij nog zovele dingen uit mijn jeugd. Van toen ik nog een peuter was, en in de «bewaarschool» altijd op 't laatste rijtje stond, als de kinderen de zuster plaagden, toen ze deed of ze sliep, zittend op haar stoel. Dan sprong ze altijd opeens recht en greep mij, het verlegen musje van tussen de kwetterende bende en nam me op haar schoot. Dat is mij altijd blijgebleven, en ik dank heden nog zuster Liza, die al zo lang ter ziele is, dat ze mij in die tijd zo liefdevol opnam.

Later in de «grote» school ging het er anders toe. Toen kreeg ik dikwijls de ruzie om het katekwaad van de andere leerlingen. Maar lopen kon ik. Bij het «vangertje» spelen was ik altijd de laatste om mij te laten pakken. Dan kwam de hele sliert, die een na een gevormd was, op mij af, en dreef mij in een hoekje waar ik niet meer kon ontsnappen en hijgend gaf ik mij dan over. In die tijd leerden we op school veel gedichtjes en allerhande liederen, liefst godsdienstige of vaderlandse. Ik heb er nog een hele resem van bewaard, en als ik ze nu nog even doorlees komen me weer de beelden uit mijn kinderijd voor ogen. In gedachten zie ik mijn klasgenoten voor mij, en denk bij mezelf hoe ieder van ons er nu uitziet, ook aan degenen die reeds overleden zijn. Dan zie ik ons weer allen staan, zoals vroeger, in de klas, op drie rijen, klaar om te zingen. Zuster Augusta heft haar «regeltje» de hoogte in, dat dienst doet om de maat te slagen, en daar gaan we.

Soms klinkt het zeer vals, als we haar willen pesten. Dan moeten we drie-viermaal opnieuw beginnen.

Het lied dat mij altijd wreed aangegrepen heeft is : «Anneessens». Hoe die man zijn kop kwijtspeelde op de grote markt te Brussel. Het is een lied uit vijf strofen. De laatste zin was : «Zoo stierf hij voor zijn land», dit, tweemaal te zingen.

Dan was er nog «De dood van een vrijmetseelaar», bestaande uit dertig vier regels strofen. Was me dat moeilijk. In vier malen hebben we het moeten aanleren.

Er was toen ook reeds een «Vlaanderland», «Allerzielenlied», «Klompeliied», «Kerstlied», «De zanger», «Klokjeswals», maar liefst zong ik van «Karrekiet», dat lieve kleine vogeltje dat zich zo lustig kwinkelend in het riet verborgen hield, en Jantje Koch daardoor in het slijk verzinkt.

Omdat de oorlog 1914-18 dan nog niet zo lang geëindigd was, rezen de Vaderlandslieiden uit de grond, en wij maar zingen van : «Mijn Land, mijn Volk, mijn Taal», «Godsdienst en Vaderland», «Ons Vaderland», «De Vlaamse Leeuw», «Naar Wijd en Zijd», «Heil U, mijn land». Het lied aan onze koning gewijd wil ik hier neerpennen, want we waren trots op Hem.

«ONZE VORST»

Mijn vader sprak me in vroeger tijd
vaak van een vorst met wijs beleid,
en heel zijn stemme trilde dan
van eerbied voor dien vromen man.
Hij noemde hem : — en boog het hoofd,
zoo'n vorst is nooit genoeg geloofd ;

«De Wijze».

Toen toog een vreemde legerbend,
in dichte drommen zonder end,
vernielend, plundrend door 't land
en Hij «de wijze», hij hield stand.
Verachtend lijfs- en doodsgevaar,
toen noemde hem zijn kleine schaar :

«De Dapp're»

Zoo duurde jarenlang die strijd ;
en wijs en dapper als altijd,
verjoeg de vorst het vreemd gebroed,
't volk ging hem juichend te gemoet.
En nu bevrijd van boei en land,
bezong in dank 't bevrijde land :

«De Grootte».

Die wijze vorst, die dappre held,
voor wien ons hart van liefde zwelt,
Die grote vorst die ons herbracht,
de vrijheid, onze zielekracht.
Begroeten wij uit volle borst,
Hij is ons duurbemide vorst :

«Albert».

Hier laat ik U ook nog genieten van het «Jubelfeestlied», ter ere van het honderdjarig burgemeesterschap der familie Lefebvre, die toen op het kasteel «Ten Berg», generaties gewoond hebben, en in familietraditie altijd burgemeester geweest zijn van onze gemeente te Blaasveld sinds het bestaan van onafhankelijk België.

«JUBELFEESTLIED»

't Is heden het feest onzer heeren
die tronen hier al honderd jaar.
We komen als kinderen hen eeren,
hen danken en loven te gaar.
Ze zijn ons gemeente genegen,
ze steunen en helpen het volk,
hun weldaan en groeiende regen,
die volgt op de dreigende wolk.

Ons volk zal nog eeuwig gedenken,
wat de stam Lefebvre hier deed,
nog wenschen, noch rijke geschenken,
vermogen te dienen als meet.
Maar God wil U lang nog behouwen,
tot welzijn van groot en van klein.
We vragen het hem met betrouwen
Ook al wat U zalig kan zijn.

Refrein :

Met dankbaarheid, dankbaarheid,
trillen ons harten vol geestdrift en vuur,
voor heer Ludovic, burgemeester,
zoo vreedzaam en goed van natuur.

De bijgaande tekst is mij nu maar te binnen geschoten (9-7-1978). Het is een vers dat ik rond de jaren '28 geleerd heb in de school, om de maanden te onthouden :

DE TWAALF MAANDEN.

JANUARI, heerlijk ijs,
schaatsen aan en dan op reis.
FEBRUARI in het woud,
sprokkelen d'arme mensen hout.
Sneeuw en regen, hagel en wind,
daarvan is maand MAART een vriend.
Mooi en slecht weer, 't is APRIL,
die doet steeds maar wat hij wil.
Bloemen bloeien in de MEI,
vogels leggen dan een ei.
JUNI maand vol zonneshijn,
vol van rozen en jasmijn.
JULI, warmste maand van 't jaar,
stapels hooi staan kant en klaar.
In AUGUSTUS rijpt het graan,
't boerke kan aan 't oogsten gaan.
In SEPTEMBER plukken, schudden,
we appels, peren, wel bij mudden.
Is OCTOBER eens gekomen,
blad aan blad vliegt van de bomen.
In NOVEMBER, nat en guur,
kruipt een mens al graag bij 't vuur.
Nu de maand nog van de Sint,
Ah, DECEMBER roept elk kind !

HERINNERINGEN

Mijn moeder heeft ons steeds verteld, hoe en waar zij school gelopen heeft, tot haar elfde jaar in 1896. Ze herinnert zich nog het oude gebouwke aan de Mechelse steenweg, juist op Blaasvelds grondgebied, aan de zwarte beek, er staan nu trouwens nog twee gemetselde overblijfselen van wat de ingangspoort was. Ze zaten er met enkele jongens en meisjes samen te luisteren naar meester Heyvaert, die hun met veel geduld de eerste beginselen van algemene ontwikkeling bijbracht, ze leerden op en aftellen en het a.b.c. Zijn echtgenote, die de «Meest'es» genoemd werd, kwam de meisjes in hetzelfde klaslokaal, 'n paar maal in de week onderrich-

ten : hoe een zoom te naaien, een lap in de broek te zetten en die zeer goed overweg kon met breien. Daar leerden de toekomstige huisvrouwen van hoe ze de «Engelse hiel» en de tenen van de kousen moesten maken, zodat ze later allemaal vlijtige breisterkens geworden zijn.

Als ze dan na de schooluren op hun holle blokken thuis kwamen gelopen, snel een stuk bruin brood met spekvat erop hadden naar binnen gespeeld, moesten ze meteen den akker op, het paard mennen als het land moest omgeploegd worden, of in 't najaar de patatten rapen. Het plezante daarvan was dat er achteraf vuurtje gestookt werd met het gedroogde patatloof en dan enkele aardappels erin gebraden werden, die smaakten dan lekkerder dan honingkoek.

Telkenjare als er een nieuwgeborene was, en bij het doopfeest, bekwamen de kinderen een witte boterham met bruine suiker op, daarvoor alleen waren ze al blij met het nieuwe zusje of broertje. Verder bracht het alleen maar last en kommer. Gedaan met het half uurtje spel, het was op de kleine passen en de papfles geven als er geen moedermelk was. Uit nijd kneep men dan allicht in het kleine achterwerk om zich alzo te wreken om het onrecht, als oudere, aangedaan. Zo gebeurde het ook dat ze bij het wiegen, zogezegd per ongeluk, te hard duwden en jochie met kafzak en al de grond op tuimelde, met zoveel onbeholpenheid werd men dan dra van die last ontslagen.

Later, als dat kleine grut groot genoeg was om op zichzelf te passen, zo vertelde moeder verder, dan moesten de meisjes «uit dienen» gaan, zoals zijzelf op veertienjarige leeftijd terecht kwam bij Mme Baggerman op de Mechelse steenweg te Willebroek, schuin over de crèche van De Naeyer, waar de kindjes werden bijgehouden en verzorgd, van de vrouwen die in de papierfabriek werkten. Dat was voor de meeste jonge meisjes een schone tijd, wel hard werken, maar er was toch méér te eten dan thuis, en als ze dan melk moesten halen bij den boer, gebeurde het wel eens dat ze een cavalierke tegenkwamen, waar ze, hoogrood gekleurd, even een babbeltje mee sloegen, want wat dat betreft was het, volgens moeder, wel juist hetzelfde als heden ten dage.

Zo verliep ook hun kindsheid en verging hun jeugd, met hetzelfde rithme van vroeger en nu, en met de jaren die gingen en kwamen werden ze allen grijs en wijs.

Mevr. VAN DE VONDEL
Mechelsesteenweg 228, Blaasveld.

Schaeghegaet

(vertaald uit het Deens)

Het was op een zondag in de herfst. De zon warmde nog van uit een wolkeloze hemel en stuurde flikkerende stralen over de rimpelende wateren van de Rupel. Een lichte westenbries waaide strelend langs de dijk, de frisse lucht was heilzaam en nodigde uit om een flinke wandeling te maken.

De vroegere dijk is nu ingedamd door het graven van het zeekanaal Rupel - Brussel. Het kanaal heeft het oeroude broek en het idyllische Wielsmeer opgeslokt. Dit meer is nu omgebouwd tot een kleine haven voor plezierboten. Langs het kanaal, op het terrein nabij de weg naar Klein-Willebroek, heeft zich de chemische industrie gevestigd. Er rijst een muur op van chemische afvalprodukten die iedere dag groter wordt en groeit tot een schandelijk bedervende afvalberg.

Een onverschillige en materialistische ingesteldheid maakt de bevolking blind en ongevoelig voor de vernietiging van een van de schoonste natuurparels van de schepping, een rust- en fourageringsplaats voor trekvogels en maakt het mogelijk de schoonste en meest idyllische streek in de Brabantse polders te niet te doen. Heel dat natuurschone gebied is nu totaal vernietigd door de heersende macht, het belang van de industrie, tot schande voor Ruisbroek.

De kristen God is dood. De macht van het geld is de nieuwe God. Hij gebruikt sociale, economische en listige welstandsbelangen als dekmantel voor de moderne, meedogenloze en ongeremde industriële opgang. In zijn sporen laat hij een geestelijk verarmde wereld achter, waar zin en cultuur van ons bestaan verloren gaan in de degeneratie van een globale glijvlucht. Een wereld die toevlucht zoekt in de versuffende domheid van de T.V.

Niemand protesteert : waar is de Belgische natuurbescherming ? Zelfzuchtigheid is ook een deel van de moderne industrie.

Vóór enige dagen ging een oude man op het pad van de Rupeldijk en mijmerde bij zich zelf over het trieste vernietigingswerk van de na-

tuurlijke waarden, dat hij met misnoegen aanschouwde. Hij kende deze streek, hij was daar geboren, hij speelde daar als kind. Hij ging op avontuur op de dijken van de Rupel en de Vliet, in het broek en langs het idyllische Wielsmeer toen hij 8 tot 12 jaar was. Zeventig jaren zijn sinds voorbijgevlogen. Het was in de tijd toen de Schepper en de natuursouverein heersten over het polderland, zoals zij het miljoenen jaren gedaan hadden, onberoerd door mensenhand. Het was een klein paradijs op aarde, een droomland waar mensen zelden kwamen.

Naar welstand strevende mensen kwamen hier en namen de plaats in die alleen aan God toekomt. Industriële aanbidding verving de eerbied voor het werk van de Schepper.

Die oude man, was ik zelf. Ik zocht mijn dorp op, het dorp van mijn gelukkige kinderjaren, na zeventig jaar afwezigheid. Ik keek met weemoed naar de geweldige en meedogenloze vernieling van een landsdeel dat vroeger tot de schoonste vlekjes van het polderland behoorde.

Voor het graven van het kanaal Rupel - Brussel, was het gehele broek, de polders genoemd, beschut door hoge dijken tegen de vloedgolven van de rivier, die iedere dag door eb en vloed deze dijken bestormden. De waterstijging was van 4 tot 6 meter. Een enkele keer kon er een doorbraak gebeuren en daar waren enige meren (wielen) die getuigden op de plaatsen waar de dijken begeven hadden door de watermassa. Deze meren zijn nu een deel van het kanaal. Sluizenwerken houden nu het water bij eb en vloed tegen.

De polders is een streek, die vroeger in de oude tijd, vóór de dijken gebouwd waren, dagelijks onder water stond, de zogenaamde «broeken». De hele streek is nu drooggelegd, geïndustrialiseerd en onherkenbaar. Men kan zich moeilijk voor de geest stellen dat er een tijd was dat sporen van mensen zeldzaam waren. Dat er een idyllische en landelijke vrede heerste op deze plaats die men als jonge man gekend heeft.

Het was daar dat ik wandelen ging, langs de dijken en door het broek, tussen het riet, struiken en bomen, in contact met de geweldige natuur, onaangeroerd door de industriële ontwikkeling van onze tijd. Daar hing een sfeer van rust en poëzie over die eenzame streek en de in de oertijd geschapen rivierbedding.

Hier kon men staren en piekeren, wandelen gaan in de zon of tegen de stijve westenwind in, die waaide langsheen de lange rijen hoge bomen. Die stonden daar als natuurtempels op de dijken van de rivier en zwaaiden hevig in de wind. Daar kon men ook de benauwdheid voelen van de stilte en stond men een ogenblik stil, dan kon men het zachte ruisen van het ranke riet horen aan de waterkant van een gracht, of het stille geheimnisvolle vloeien van het water door het struikgewas.

Daar waar fabrieken en auto's hun lawaai maken, kon men waterlelies plukken. Daar zag ik een boer die met een wagen het hout weghaalde in 't broek en ik hoorde hem zijn paard toeroepen dat met veel moeite de wagen voorttrok in de doorweekte grond.

Toen het winter was, reden we op schaatsen in de grote en gevaarlijke wildernis van het broek. Daar was een gracht met kromme bomen. Wij, schooljongens, hielden er veel van daar te spelen, op de kromme bomen te klimmen om van daar te proberen de andere jongens in de gracht te duwen. Zekere dag was het ook mijn beurt om ondergedompeld te worden. Maar de beste speelplaats was toch op de dijken van de Rupel, aan het Wielsmeer.

Nooit heb ik schonere dijken gekend dan de dijken die, als een reuzenhalsband, de oevers van Rupel en Vliet versierden. Wanneer het getij opwaarts vloeide en een geweldige watermassa stroomde tussen de oevers van de Rupel, dan had men het gevoel van een geweldige macht die voorwaarts stuwde en kracht, gezondheid en welstand met zich meebracht. Het onbeschroomde in het leven werd opgewekt door de golvende stroom, die de rivierbedding vulde met onweerstaanbare zekerheid en zelfvertrouwen wekte.

Langsheen de dijken kon men in gemengde dromen verzinken over het geheimzinnige van de oneindigheid van de zee in de verte. Wandelen op de dijken en de frisse lucht inademen langs de vloed, kijken naar de scheepvaart en luisteren naar het luiden van de klokken in de verte, was immer een belevenis.

De vissers op de Rupel waren gevoelig voor dit fenomeen van de natuur. Wanneer het vloed was, waren zij in goed humeur en werkzaam. Maar wanneer het tij afnam, werden zij weemoedig. «Dat wordt gevoeld alsof er iets weg-

loopt, iets dat men lief heeft en weggaat», zegde één van hen. Misschien was het een gevoel van de tijd, die snel voorbij gaat met de stroom die komt en gaat, zoals een goede vriend. Deze stemming werd nog meer opgewekt door de scheepvaart, die in beweging kwam met de stroom. Het was hard werken om tegen de stroming in de rivier op te varen en men haalde voordeel uit de opkomende vloed. Met eb was er gevaar voor stranding op het vloeiend zand, dat altijd in beweging was.

Maar bij stormweder konden de vloedgolven bij het opkomend tij op de dijken beuken, met onweerstaanbare kracht. De woeste watergolven sloegen dan tot over de dijken en de ganse streek werd bedreigd met dood en vernieling.

Wanneer de westenwind waaide en huilde in de hobe bomen en de golfkruinen van de stroom tot wit schuim geblazen werden, het was eerst dan dat men werkelijk met de Rupel in contact kwam. Waagde men een poging om tegen de heftige storm in te gaan wanneer het spetterende nat van de schuimkoppen zich vermengde met de zwiepende regen, ja, dan bevond men zich in het element van de rivier. Die sloeg U dan met schuimende woede in het gezicht en voerde, met de dreigende duisternis als bondgenoot, een stormloop uit om een bres te slaan in de dijken. De hoge bomen langs de dijken bogen onder het stormgeweld, nu eens naar de ene, dan weer naar de andere kant. Men haastte zich dan naar huis, nat en moe na zo'n wandeling, maar blij om de strenge natuurelementen getrotseerd te hebben.

De schoonste herinneringen, die mij nauw aan 't hart liggen gaan naar mijn wandelingen langs de dijken van de Vliet en de Rupel, vandaar verder naar de kleinere dijken van de Zielbeek en zo naar huis. Daar kon men met snelle passen lopen, bij goed weer en slecht weer, met de geweldige horizon vooraan of met de zon boven de kimme. Men voelde zich blij en opgewekt na zo'n kwieke wandeling.

De Rupel is de dreigende stormweg van de westenwind, doch ook de weg van de zon, van spanning en verleiding. De licht-terugkaatsende golven zijn gedichten die hun eigen taal wispelen in het rimpende water. Men werd er nooit moe van die eeuwig-wisselende tonelen aan te zien : de ene maal mild en oneindig in een vereniging van de horizon in oost en west, de andere maal onrustig en dreigend wanneer donkere wolken naar het oosten ijlden.

Maar in het grauwe verleden was de Rupel ook de weg van de Vikingen. In een volgende bijdrage hoop ik U in 't kort daarvan de geschiedenis te kunnen vertellen, in betrekking dan tot Ruisbroek.

Dr phil. EDUARD SAERENS

Afspraak in Perk

Wanneer we een uitstap naar Perk planden, was dit niet zo een lukraak uitgekozen plaats, maar veeleer omdat Perk een dorp is dat een groot geschiedkundig verleden heeft, wat betreft gebouwen en bewoners en anderzijds ook veel verband heeft met «het Vaartland», met onze vroegere bewoners en met de vaart zelf.

Zo waren we dan zondag 4 juni om 11 uur op het appel te Perk aan de kerk. De Heer Graaf D. de Ribaucourt, voorzitter van de plaatselijke heemkundige kring «Tenierskring» verwelkomde ons en gaf ons een korte inleiding.

Hij toonde ons het schild van de Marselaer, Heer van Perk, in de voorgevel van de kerk links van het renaissanceportaal. Hetzelfde schild toonde hij aan de overzijde van de straat in de muur van het gemeentehuis, vroeger de oude brouwerij «de Kam». Het schild van Perk is niet het schild van de Marselaer, wel dit van de familie van Steelant.

Hij sprak ons over de patroonheiligen van de kerk. In een dokument, opgesteld anno 1415 die 17 aprilis, spreekt men van «Petrus de Kerckhove, capellanus ad altare leatae virginis in ecclesia de Percka» (archief kerk).

De Rhapsodia (een handschrift van BRECKER Th. uit 1590 (archief kerk) en verder vermeld in 1592 : «Jan van Mersbeke, priester ende erffcapelaen van Sinter Claes» dit naar aanleiding van een akte van august 1548.

Men denkt dat O.L.Vrouw de eerste patroonheilige was en dat later door de vele reizigers die er voorbijkwamen, stilaan deze heilige vervangen werd door de patroon van de reizigers. O.L.Vrouw is dan verschoven naar het linker zijaltaar, terwijl het rechter zijaltaar toegewijd is aan Sint Sebastiaan, patroon van de schutters ; talrijk in aantal in deze streek.

Na deze inleiding was het Z.E.H. Pastoor, die ons de uitleg bij de rondleiding bezorgde.

De vroegere kapel had veel gemeens met het kerkje van Humelgem en dat van Kwerps (LEMAIRE R. - Les origines du style Gothique en Brabant 1906). Aan de buitenzijde van de kerk ziet men duidelijk de aflijning van een toegemetselde deur van de eerste kapel. Binnen onder de toren merkt men de doorgang naar de vroegere sacristie. Dit komt totaal overeen met het kerkje te Humelgem. Er zijn ondertussen heel wat wijzigingen gebeurd. Oorspronkelijk had de kerk de vorm van een Latijns Kruis.

De toren dateert uit de Romaanse periode (12e eeuw) en bezit een naaldfijne spits en zeer

sierlijke galmgaten met pilaartjes. De meeste vensters van de toren worden gerekend onder de best bewaarde van het Romaans tijdperk.

Het vroegere koor had een halfcirkelvormige bouw en werd in de XIVe eeuw vervangen door een gothische bouw met 3 vensters. In de XVIe eeuw paste men de dwarsbeuken aan aan de laagste boog van het schip en bouwde men de eerste sakristie. In de XVIIe eeuw werd het plafond vernieuwd met half verheven stucwerk. Het idee kwam van Frederik de Marselaer, na zijn reis naar Italië en het werd ook door hem bekostigd.

Het is verdeeld in zes panelen en stelt voor : de vier evangelisten en de twee patroonheiligen (O.L.Vrouw en Sint Niklaas, cfr. inleiding). Het werd ook voorzien van het schild van de Marselaer en van zijn families. Het werd uitgevoerd door de bekende Duitse stukadoor J.C. Hansche. Deze maakte ook de plafonds van het kasteel der Graven van Marchin (1656) en van het kasteel Beaulieu te Machelen (Brabant) ± 1653.

In 1853 werd de kerk vergroot met twee zijbeuken, gebouw in rode baksteen. Het Latijns Kruis verdween hierdoor.

In 1867 werd het hoofdaltaar afgebroken en vervangen door een marmeren tombe.

Op het einde van de XVIIe eeuw was er een plundering aldan niet met brand gepaard gande geweest. De herstelling nam een aanvang rond 1740 zonder noemenswaardige wijzigingen.

Frederik de Marselaer heeft zijn grafsteen onder de toren aan de rechterzijde. Een gedeeltelijke vertaling uit de hoogdravende tekst luidt : «FREDERIK DE MARSELAER, Ridder van het Gulden Vlies, van een beroemde familie sedert honderd Lustra, Heer van het Vrijgoed Opdorp, dierbaar aan prins en volk, die, na zijn zevende burgemeesterschap van de stad Brussel, alsook andere openbare bezigheden na in zijn gedenkschriften... Naast zijn zeer waardige en zuivere echtgenote MARGARETA DE BERNAIGE, afstammeling van de barons van Wezemaal, Leek, Boutersem, der Heren van Waver Perck, Elewijt welke...

Zoals we zien werd hij Heer van Perk, door zijn huwelijk. Hij was geweldig heerszuchtig en pretentius, dit blijkt ook uit een tekst op de grafsteen «LEGATIONIS FORMAN Suprenam», hij rekende op de hoogste VORM VAN GEZANT (in de hemel). Het moet in ieder geval een voorname persoon geweest zijn, want hij werd ge-

schilderd door al de groten, Rubens en Van Dijck inclus (we komen er op terug).

De linkerkant van hetzelfde koor wordt versierd met obliets van de familie de Ribaucourt, huidige bewoners van het kasteel te Perk.

Het linkerzijaaltaar is gewijd aan O.L.Vrouw, het is een Renaissancealtaar op kolommen versierd met wijnranken. Het is vereerd met een schilderij van David Teniers III, zoon van de wereldberoemde DAVID II en diens vrouw Anna Breugel. Het stelt de H. Maagd voor die een rozenkrans overhandigt aan de H. Dominicus en is door de schilder ondertekend David Teniers junior fecit 1666.

Rechts onderaan op het schilderij merkt men een hond die naar het licht kijkt. Het is de hond van de Heer «*Domini Canis*» vandaar de naam dominicanen. Het altaar is versierd met een Beeldje, het wonderbeeld der Moedermaagd, het dateert uit de XIVe eeuw. Het onderdeel van het altaar komt waarschijnlijk uit een vroeger abdij daar het versierd is met twee schilden, het ene met staf van abt, het andere met bisschopsstaf en mijter. WICHMANS vertelt in 't latijn in zijn «*Brabantia mariana, Antverpae, apud Loannem Cnobbaert, Typographum juratum, anno M. DC XXXII*», dat men in de parochiekerk van Perk een miraculeus beeld van de goddelijke Moeder ziet, dat reeds van over zeer oude tijden ten zeerste door de gelovigen werd vereerd, wegens de voortdurende wonderbare weldaden, die aanhoudend daarvan voortkwamen. Vandaar dat er ook nu nog een grote volkstoeloop is tot haar, vooral op de 3e Sinksendag, waarop men voornoemd beeld gewoonlijk plechtig ronddraagt. Ze wordt vooral aangeroepen tegen de «gesletenheit», dit is voor de genezing van breuk (klembreuk), alsook voor herstel van kinderen met «den ouden man».

Ondertussen is deze bedevaart verschoven naar een vaste datum, nl. 2 juli.

Links van dit altaar zien we de grafsteen van Isabella de FREN. Hij had vroeger zijn plaats in het koor. In zijn bovenste gedeelten stelt hij de wapens voor van de familie Teniers, aan een open ruimte waar normaal het grafschrift van de schilder zelf had moeten komen. Dan het grafschrift van zijn tweede echtgenote Vrouwe Isabella de Fren, dochter van wijlen de Heere secretaris de Fren ende Huysvrouw van den Heer David Teniers. *ORA PRO DEFUNCTIS*. In 1754 schreef J.B. DESCHAMPS dat Teniers hier begraven lag, sommigen twijfelen eraan. De kinderen uit het eerste huwelijk leefden met hun stiefmoeder in onmin, het zou kunnen zijn dat ze uit wraak hun vader later bij haar niet wilden begraven of hebben ze vergeten zijn naam na de dood laten bij te beitelen, er bestaan ver-

schillende theorieën over, het zou ons te ver leiden.

Op de grond zien we een andere grafsteen, nl. het graf van de kluizenaar Balduvinus Malcorps. In «*Histoire des environs de Bruxelles, deel II*» schreef A. Wauters «In 1729 stierf te Perk een eremijt, waarvan men lang de grafsteen zag».

In een handschrift van Pastoor Vermeeren (± 1900) lezen we «Er bestaat te Perck eene plaats, de kluis genaamd, in de bosschen van het goed van M. den Graaf de Ribaucourt; daar hebben in de 18e eeuw kluizenaars gewoond. Hij noemt hun namen, in 1737 en 1745, verder zegt hij, dat hij in de registers vindt wat volgt: «die 23 septembris 1729 obijt Frater Balduvinus Malcorps, Eremicola Parochiae de Percq, sepultus in templo die 25 septembris». Waarschijnlijk werd de grafsteen bekostigd door het kasteel want de kluizenaar kreeg ook zijn eten vanuit het kasteel.

In de andere dwarsbeuk ziet men in de bovennis van het altaar een beeld van de H. Arnaldus patroon van de brouwers. De brouwerij bevond zich recht tegenover de kerk. Men ziet er ook zes kandelaars geschonken door de gilde van Sint Sebastiaan, aan wie het altaar was gewijd.

Het orgel wordt door MOORTGAT in «oude orgels in Vlaanderen, deel II» beschreven als één van de best bewaarde oude kerkorgels, met als uitleg: «Dit oud mechanisch orgel uit 1716 heeft 2 klavieren, 21 registers en een aangekoppeld pedaal. Het is nog in vrij goede staat, ofschoon het reeds enkele wijzigingen heeft ondergaan». Het werd nl. in 1864 door een Duffelse orgelbouwer M. Vermeirsch vergroot.

In de doopvont zien we vooreerst de doopkuip die gedragen wordt door een marmeren vaas met wapenschild. Vroeger hing tegen de achtermuur een schilderij «De vlucht naar Egypte», ze is momenteel verhuisd naar betere oorden in afwachting dat men zeker is of het al dan niet een echte David Teniers II is. In de plaats is het kruis van de calvarie gekomen dewelke vroeger aan de buitenkant van de kerk hing, links van het graf van Kardinaal Goossens. Het is uit houtsnijwerk uit de XVIe eeuw, behoort mede tot de beste van de Brabantse gotiek en is toegeschreven aan F. Duquesnoy.

We kunnen de kerk niet verlaten alvorens even de sacristie te bezoeken. Vooreerst merken we hier de twee overige beelden van de calvarie, ook in hout uitgesneden, toegeschreven aan de Mechelse school. Een schilderij, voorstellende: fruit en guirlandes van bloemen die een kruis omringen. Het wordt toegeschreven aan de beroemde Jezuïtenpater Daniël Seghers (1590-1661) die zijn sukses te danken heeft aan een overdadigheid van Rubensiaanse

kleurenweelde. Nochtans in een «bestek voor restauratie daterend van 23 november 1891», dacht men dat de schilder Pieter Sneyers (1681-1752) die eveneens bekendheid verwierf met zijn stillevenen met bloemen en vruchten.

Tot slot zagen we drie kostelijke remonstransen :

één in massief zilver van 1616

een ander in Gotische stijl gemaakt door M. Festraets uit Mechelen, in 1888 geschonken door de rentmeester van het kasteel

een derde zilveren zonder datum.

Toen we de kerk verlaten hadden, vertoefden we nog even bij het graf van Kardinaal Goossens.

Hij werd geboren te Perk op 18 juli 1828

Hij was in 1879, jaar van het uitbarsten van de schooloorlog, groot-vikaris bij het aartsbisdóm, speciaal belast met onderwijs

In 1883 werd hij achtereenvolgens groot-vikaris te Namen

Bisschop te Namen

Aartsbisschop te Mechelen

In 1889 Kardinaal en stierf in 1906

Hij was de 15e Aartsbisschop van Mechelen, zijn opvolger was Mercier.

Na even nog wat rondgekuierd te hebben kwam ons het schilderij van David Teniers II «De taverne» voor de ogen en richtte onze voetstap zich naar de dichtstbijzijnde taverne, om daar een werk van barmhartigheid te volbrengen, nl. een dorstige laven.

De barmhartigheid werd stopgezet en de tocht liep verder naar het kasteel van Perk, langs een dreef worden we er vanaf de kerk naartoe geleid.

HET KASTEEL VAN PERK

Zijn vroegere bewoners.

In de XIIe eeuw werd het bewoond door de familie van Schoten, heren van Breda. De eerste Heer van Perk waarvan we melding hebben is Godefridus van Schoten, zo ging het achtereenvolgens over naar de familie van Wezemaal, de familie van Boutersem, dan naar die van Leefdaal, vervolgens Hertog Jan van Brabant en de Heren van Waver. Door erfenis ging het naar de familie van Bonaige, die het een volle eeuw in bezit hadden en door huwelijk ging het verder naar de familie de Marselaer die het in de XVIIIe eeuw overdroeg naar de familie della Steelant. Tijdens de Franse revolutie wordt het aangekocht door Pieter Bounder van Melsbroek die het in 1833 verkocht aan Graaf Prosper Christyn, wiens achterkleinkinderen het nu nog bewonen.

Totdaar achtereenvolgens de bewoners.

Huidige bewoners.

Vanwaar komt de familie Christyn of Graven van Ribaucourt ?

Zij komen uit Vlaanderen en bezitten een stamboom die opgaat tot de XIe eeuw. In de familie ontmoet men Kanseliers van Brabant, leden van de Raad van Brabant, vice-kanselier, lid van de Hoge Raad van admiraliteit. Ze droegen de titel van Baron van Meerbeek, Burggraaf van Tervuren, Graven van Ribaucourt, Burggraaf van Tervuren en Duisburg, Baron van Laarne.

Graaf Libert Frans Christyn de Ribaucourt bezat de heerlijkheid van Laarne en kocht de woning van David Teniers III als buitenverblijf, daar hij op dat moment veel te Brussel verbleef. Het is zo dat het eerste contact met Perk ontstaat.

Eén van zijn nakomelingen, Graaf Prosper.

Graaf Prosper Christyn bewoonde het Kasteel van Laarne.

Hij was

1819-1820 toegevoegd afgevaardigde bij de Provinciale Raden

1822-1830 effectief lid van deze Raden

1825-1833 burgemeester van Laarne ondertussen aangesteld tot Kamerheer van de koning der Nederlanden.

In 1833 koopt hij het kasteel te Perk en verlaat Laarne definitief. Zijn familie zal het Kasteel van Laarne in 1952 overdragen. Hij huwde in 1837 met Marie-Ghislaine Comtesse de Thiennes de Lombise.

In 1882 wordt hij opgevolgd door :

Adolphe Florimond Ghislain Christyn, Graaf van Ribaucourt, † 1911

1e X Bertha Gravin van Liedekerke, ° 1842 - † 1866

2e X Madeleine Gravin du Bois d'Assche, ° 1849 - † 1911

In 1911 Gaston Felix Ghislain Graaf van Ribaucourt, † 1961

X Isaura Emma Marie Constant Gravin d'Yanville, ° 1888 - † 1966

Hij was tevens :

Ridder van het Gulden Vlies

Baljuw van de Orde van Malta

gedurende 46 jaar burgemeester van Perk

Momenteel :

Graaf Daniel de Ribaucourt

Gravin Marguerite

Gravin Philippine X Graaf Claude Cornet d'Elzius du Chenoy.

Het kasteel zelf.

Deze oude waterburcht vormt samen met zijn talrijke bijgebouwen één der mooiste eigendommen uit de omgeving van Brussel.

Een dreef leidt er binnen over een bruggetje vanwaar men rechts in de muur een basreliëf ziet. Het stelt een viervoeter voor, waarschijnlijk een leeuw bedoelend, welke op zijn rug een

aap draagt. Het stamt waarschijnlijk uit de 14e eeuw en duidt op de Heren van Waver.

Midden op de koer schaarden we ons rond een zonnewijzer, die van recente datum is. Rechts van ons zien we de kasteelhoeve «hoff te Veaux». Deze hoeve draagt het jaartal 1735.

De Heer Graaf de Ribaucourt, die de rondleiding verzorgde, gaf ons een inleiding aan de hand van verschillende etsen, die ons het kasteel toonde in het begin, in 1694, in 1860 en later.

Zoals het kasteel zich thans voordoet is het grotendeels gebouwd in 1627. Rond 1850, vooral onder het impuls van Comtesse de Thiennes, onderging het ingrijpende veranderingen. Een klein terras vóór de ingang duidt nog de plaats aan waar vroeger de vierkante meestertoren stond, die het jaartal 1627 droeg. Deze steen metste men later in, boven de linkerzijgang. Het geheel is in sobere stijl opgetrokken. Van het oude gedeelte blijft nog een klein deel bewaard. De linkervleugel is nog zoals vroeger en er was een rechter zijvleugel in dezelfde stijl. Deze werd veranderd. Verder heeft men nog een oude gastenkamer, die uitloopt op een zwarte toren voorzien van schietgaten. De beide zijtorens werden verhoogd in 1850. De binnenkoer van het kasteel werd overdekt met een glaskoepel. In de 18e eeuw werd de achtervleugel na een brand heropgebouwd. Aan de achterzijde verlaat men het kasteel langs een mooie stenen brug, die U over een bijloop van de Leibeek naar een eiland brengt.

Bezienswaardigheden in het kasteel.

Het kasteel bestaat uit 150 vertrekken met daarbij nog 50 in de afhankelijkheden.

Er zijn zoveel bezienswaardigheden, dat we ons moeten beperken, tot naar mijn inziens de voornaamsten. Ik zal ze proberen te rangschikken naar de plaats waar we ze ontmoetten, zonder er een eed op te doen.

INGANGSHALL : 2 kopergravuren van Lucas Vorsteman (voor- en achterzijde van het kasteel in 1694) - reliëfkaart 1/40.000e van de streek met Perk als centrum - schilderij van het kasteel tussen 1750 en 1880. Jachttrofee's; geschoten door Graven Adolphe en Gaston de Ribaucourt met vooraan in de hoek een rechtopstaand opgevuld everzwijn, dat de vlag van de familie draagt.

ROOKZAAL : ze draagt deze naam, omdat er in de schoorsteen speciale gaten voorzien zijn, die de rook wegzuigen, zodanig dat het één van de enige zalen was waar men kon roken zonder de anderen te storen. Aan een uitspringend gedeelte in het midden van de zaal kan men zien tot waar het oude kasteel van 1627 kwam. Men

ziet verder een boekenkast uit de 18e eeuw (Mechelse school) - een kleurloze houtsnip geschoten door de Graaf van Vlaanderen, vader van Koning Albert I - vlaamse schouw in zwart marmer, hardplaat met wapenschild de Ribaucourt - koperen luchter met bovenaan «Krijger Hans» en reuzenbril (embleem van het Oude-naars koper) - oude brandkoffer uit smeedwerk met zeer ingewikkeld combinatieslot - gewerenkast 18e eeuw, Mechels snijwerk.

TENIERSZAAL : hier zien we de kaart die het kanaal van Willebroek afbeeldt ten tijde van Frederik de Marselaer. Merkwaardig is, dat al de omliggende dorpen er ook zijn op afgebeeld en dat men bij de naam Heffen langs de overkant van de Zenne de naam «kettinghen» ziet staan. (Hierover is van de hand van Jos DE KEERSMAECKER een artikel verschenen in 't Vaartland 1974, 2e jaargang nr 2, blz. 30 en vlg.).

Verder zien we drie waterverfschilderijen van Gravin Gaetane de Ribaucourt (Kasteel vóór 1880 - dreef tot 1925 - kerk van Perk) - barometer uit de tijd van Napoleon - verschillende reliëfkaarten van de omgeving. Deze zaal wordt Tenierszaal genoemd omdat er verschillende afbeeldingen van schilderijen van Teniers zijn in ondergebracht, zoals Anna Breugel en zoon-tje - de kaartspelers - muzikanten - de taverne.

Van hieruit gaan we verder langs de verzameling opgevulde dieren. Deze zijn ingedeeld : nachtvogels, zaadeters, steltlopers, roofvogels, watervogels, knaagdieren, wilde kat, vlinders uit Formosa. Zeer merkwaardig zijn hier de vuistbijlen, gevonden door Graaf Daniël de Ribaucourt op zijn eigendom. Ze hoorden toe aan de Zwerversvolkeren die tijdens het Neolithicum (jongsteen stijldperk) uit het oosten naar onze streken afzakten (10.000 tot 3.000 jaar a.c.n.). Ze bestaan uit gepolijst marmer afkomstig uit de Oeral.

BIBLIOTHEEK : afbeelding van het kasteel van Raimbeaucourt bij Douai (Frans Vlaanderen) - kadastrale atlas van de gemeenten Raimbeaucourt - diploma's van de gemeenten Perk en Peutie - ladenkasten met inleghout Chinese tafel - Russisch reisaltaartje - vertrek naar de processie (geschilderd door Graaf du Bois d'Aische) - een portret van deze schilder.

In de bibliotheek bevinden zich ook als boeken : Brabants Recht (1681) door Jan Baptist Christyn - Brabantia Mariana (1632) door Augustinus Wichmans - Histoire des environs de Bruxelles (1855) door Alphonse Wauters - Au beau pays de Rubens en de Teniers (1923) door Arthur Cosyn - Legatus (1666) de Frederik de Marselaer, met frontpagina door Pieter Paul Rubens.

SPIEGELSALON : luchter in Venetiaans kristal 18e eeuw - twee vazen in saksisch porselein

met Teniersmotieven - Saksisch porselein, voorstellend de vier jaargetijden - vijfarmige kandelaar in Engels zilver - kandelaars uit het slot van Laarne met wapenschilden o.a. van de zeeuwse familie van Vilsteren, van wie de Ribaucourts het slot van Laarne erfden - schenkschaal en -kan in verguld zilver van kanselier Chrystyn met wapenschilden o.a. van de Lichtervelde (zijn moeder was een de Lichtervelde) - portret van één der voorvaderen van de Ribaucourts - portret van Graf Gaston de Ribaucourt, drager van het Gulden Vlies in uniform van Ridder van Malta, geschilderd in 1957 door Schollaert.

ACHTERHALL : portret Mgr. d'Espinosa, bisschop van Antwerpen (Graaf van Espinosa was gehuwd met Marie d'Aubremont, dochter van Baron van Ribaucourt. Hun dochter Marguerite Thérèse d'Espinosa huwde met Jan Bt Christyn, Baron van Meerbeek. Zo komen de namen Christyn en de Ribaucourt bij elkaar) - schilderij van het kasteel van Rumbekke met op de voorgrond Jacques de Thiennes voorgesteld aan zijn vazalen - portret van familie van Berchem, waarvan d'Hinisdalee afstamde, waaruit de Thiennes ontsproot - thesis van wijsbegeerte van Aegidius Fredericus de Marselaer, kleinzoon van Frederik (geschilderd op doek in 1676) - thesis van wijsbegeerte 1682 en van beide rechten 1690 van J. Bt. Christyn - Twentse (ned) schrijfkast, tijdens de Franse bezetting (Boerenkrijg) werd ze omgevormd tot altaar, wat nu nog in een oogwenk kan gebeuren - Frederik de Marselaer, ets naar Anton van Dyck.

ROTONDE (overkoepelde binnenkoer) : portret van Jan Bt Christyn, als kanselier van Brabant - portretten van Libert Christyn, burggraaf van (Ter-) Vueren en Duisburg en van zijn echtgenote Isabella Francisca Walraven - Gatische kazuifel 16e eeuw en kelk uit 17e eeuw.

ERETRAPZAAL : eiken trapleuning in de vorm van een slang (18e eeuw). Hier bevinden zich verschillende schilderijen met een historische waarde. Slot van Laarne (door Jan Baptist van Hersecke 1656) - slot van Tervuren (17e eeuw) - motiv an der Ostsee (Heinrich Petersen) - kasteel van Perk 1627 (mogelijk van Teniers) - kasteel van Perk 17e eeuw - kasteel van Perk in 1915 (J.H. Bogaerts) - koets vóór kasteelingang, op de achtergrond windmolen van Perk (Fr. Duyck 1867) - kasteel van Laarne (17e eeuw) - kasteel van Laarne (19e eeuw).

Langs de trap bereikten we het verdiep met zijn verschillende kamers, waaronder we speciaal willen vernoemen de Keizerinkamer (hier logeerde ex-Keizerin Zita van Oostenrijk, tussen de jaren 1929 en 1939 verbleef ze regelmatig op het kasteel. Op de deur van de middenkamer werd in 1914 door een Duits officier een krijttekst aangebracht, de vertaling ervan luidt :

«Deze kamer is volledig onderzocht geworden en bevat enkel meubelen, boeken en kunstvoorwerpen. Aan de eigenares werd de sleutel overhandigd die zij op elk verzoek dadelijk ter beschikking stelt van elke officier. Bij inkwartiering mag deze kamer niet bezet worden.(get.) von Veltheim, Leut. Feld. Luft».

Er bevindt zich hier ook een kamer, nog volledig ingericht zoals in de 17e eeuw.

Ik ga me verder beperken tot de allervoornaamste zaken achter elkaar op te sommen, die zich op deze verdieping bevinden : Hollandse staanklok (periode Lodewijk XV) - sierklok Lod. XV stijl, met ingelegde schildpadmotieven - Hollandse linnenkast en Hollandse kussenkast - linnenkast Lod. XV stijl - vazen in chinees porselein (19e eeuw) - vazen in Brussels porselein (19e eeuw) - kaptafel in alkaafvorm - borstbeelden van Graven de Merode (ouders en grootouders van Gravin de Thiennes) - volkoperen lichter uit slot van Laarne (15e eeuw) met bovenaan ingewerkte leeuw met schild (graafschap Vlaanderen) - koperen bedverwarmer.

Als schilderijen vermelden we nog : Het Hamkasteel van Steenokkerzeel - kasteel van Perk (zijzicht door J.H. Bogaerts) - kasteel van Westerlo (woning van Prinsen de Merode) - portret Mgr. de Merode, minister der wapens onder Paus Pius IX - Gravin de Thiennes, portret van haar moeder met de wapenschilden van de Thiennes en de Merode - portret van Frederik de Merode, broer van voorgaande, held uit de bevrijdingsdagen van 1830, gesneuveld te Berchem - grafschilderij van Werner de Merode († jan. 1341). Hij liet het klooster bouwen voor de kruissheren «in nigra palude».

Na al deze merkwaardigheden bekeken te hebben en hun geschiedkundige achtergrond aanhoord te hebben, stelde de heer Graaf de Ribaucourt voor onze pick-nick te nemen bij het oranje huis. Het is een gebouw links van het kasteel binnen de wallen. Het werd opgericht door Gravin de Thiennes en diende als berging voor de orange bomen. Momenteel wordt het veel gebruikt door jeugdbewegingen, die er bivakkeren, op de zolder ervan hebben regelmatig tentoonstellingen plaats.

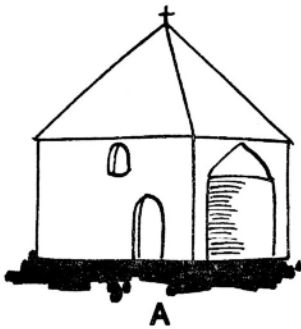
Na onze pick-nick vergastte de Graaf ons nog met een wandeling doorheen zijn domein. We bewonderen de vijvers aangelegd door zijn vader en we genoten van de heerlijke natuur, die hier nog aanwezig is. We vonden het dan ook 'ogisch, alvorens afscheid te nemen de Heer Graaf Daniël, hartelijk te danken voor deze mooie rondleiding.

KERK VAN HUMELGEM

Het was net of we onverzadigbaar waren van al dit mooie. Enkelen «gaven de pijp aan Maar-

ten» maar de anderen zetten door en reden met de wagen verder richting Steenokkerzeel. We toerden even rond de Sint-Rumolduskerk, die sedert 1941 haar spits verloren heeft en thans veel gelijkt op de Sint-Romboutstoren van Mechelen maar dan in verkleinde uitgave. Sommigen spreken dan ook van «Klein Mechelen».

Ons eigenlijk doel was het kerkje van Humelgem. Humelgem is een gehucht van Steenokkerzeel samen met Wambeek. Vooreerst moet aangestipt worden, dat de parochie Humelgem nooit heeft toebehoord aan het kapittel van Mechelen en nooit hing ze af van een abdij of heer tot in de 16e eeuw. Dit is waarschijnlijk één van de redenen, dat het kerkje zelf een archeologisch

unicum is. We zullen zien, dat het kerkje van zeer kleine bidplaats $\pm 5,70 \text{ m} \times 5,70 \text{ m}$ in verschillende malen gekomen is tot het kleine kerkje, dat er nu staat. Ofwel heeft men ed kerk vergroot telkens de parochianen het geld bij elkaar hadden om de werken te bekostigen. Het was bij algemene herstellingswerken in 1922-23, toen de binnenbepkeistering werd verwijderd, dat de verschillende bouwstijlen zich vertoonden. Inderdaad bij de vergrotingen werden telkens de onderdelen bewaard, terwijl men er nieuwe aan toevoegde. Al deze veranderingen zijn duidelijk merkbaar, het werd dan ook in 1925 als beschermd monument gerangschikt in

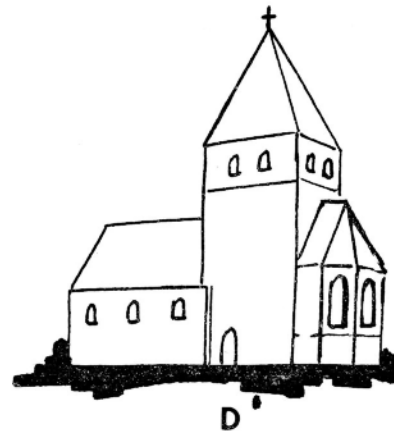

2e klasse. Het oudste gedeelte dateert waarschijnlijk uit de tijd der eerste zendelingen. De

eerste bidkapel (A) die men nu nog duidelijk kan merken (deel waarop de toren staat) dateert zeker van voor de 8e eeuw. De zuiver romaanse stijl in de vensterbogen duidt op de 6e of 7e eeuw. Ze werd later verhoogd en van meer ramen voorzien (B). Rond het jaar 1000 werd er

een toren opgebouwd en een Romaans schip aan toegevoegd (C) samen met een nieuwe sacristie. Rond 1302 werd een groter hoogkoor gebouwd met venster in zuiver gotische stijl. In 1575 werden er glasramen in geplaatst van M. Barry. De toren kreeg een nieuwe verdieping, de galmgaten werden hoger geplaatst. De noordergevel werd vervangen door een zijbeuk, welke één dak vormde met het schip (D).

In 1654 werd de noordelijke kruisbeuk aangebouwd. Vooral langs de binnenkant van de kerk ziet men duidelijk de scheiding van het oude en het nieuwe.

In 1673 werd de romaanse ingangspoort vervangen door een prachtig portaal in barokstijl.

Om langs de zuiderkant meer licht binnen te krijgen werden in 1739 de nisvensters door twee grote ramen met steekbogen vervangen. Hierom bleek het noodzakelijk de muur ongeveer een meter te verhogen, hetgeen goed zichtbaar is aan de puntgevel boven het portaal. (E)

Al deze veranderingen uit vervlogen tijden werden in 1923 zo juist mogelijk gerestaureerd en zijn heel duidelijk te zien langs de binnenkant en ook langs de buitenkant achter de sakristie die speciaal met die reden een puntgevel heeft gekregen, om de achtereenvolgende ophogingen van de toren te kunnen aflezen. Het heeft ons werkelijk verwonderd dat er nog gebouwen bestaan die zo dikwijls zijn veranderd maar waar men telkens het oude heeft bewaard.

Het kan misschien een voorbeeld zijn voor de huidige bouwmeesters, want dit kerkje levert waarlijk het bewijs dat verschillende bouwstijlen toch een waarlijk harmonisch geheel kunnen vormen. Over de inhoud van de kerk ga ik niet verder uitwijden. Ik kan U enkel aanraden, even dat kerkje te bezoeken, al was het langs de buitenkant en tussen de bomen op het plein, dat naast de kerk ligt, even te verpozen en te bewonderen wat onze voorouders voor ons bewaard hebben.

Ik zou werkelijk aan mijn verslag te kort schieten moest ik van deze gelegenheid geen gebruik maken om de Heer Joz. LAUWERS hartelijk te danken voor het onderzoekswerk, dat hij verricht heeft aangaande de gemeenten Perk, Steenokkerzeel e.a. en van wiens werk ik dankbaar gebruik heb gemaakt om dit verslag te brengen.

Ook mijn oprechte dank aan de E.H. Pastoor van Perk en aan de Heer Graaf Daniel de Ribaucourt voor hun bereidwillige uitleg tijdens de rondleidingen.

François COOREMAN

Het geestelijk verband tussen PERK en het VAARTLAND

Frederik de Marselaer was zeven maal burgemeester van de stad Brussel en ongeveer het dubbel aantal keren schepen. Hij had, zoals we op zijn grafschrift lazen, ook andere openbare bezigheden. Hij was dus iemand met een grote bestuurlijke macht en veel invloed.

Het plan om het Willebroeks kanaal te graven werd voorgelegd aan Karel de Stoute, doch het was eerst zijn dochter, Margaretha van Bourgondie, die het plan aanvaardde in 1477. Het duurde dan nog tot 1550 vooraleer de eerste spade te Willebroek werd gestoken. Het was Jan de Locquenghien, burgemeester-amman van Brussel, de stuwung gevende figuur die op 12 oktober 1561 het kanaal voor de scheepvaart opende.

In de lijst van oppertoezichers over het kanaal vinden we als voornaamsten : de locquenghien, de Marselaer, Dongelbergh, van Steelant, terwijl de eerste zijn buitenverblijf had te Melsbroek, buurtgemeente van Perk ; waren de an-

deren allen rechtstreeks verbonden met de Heren van Perk of zelfs de Heren zelf.

Volgens Lindemans ; Eigen Schoon en de Brabander : 1957 zien we dat Egidius-Frederik de Marselaer (°1629), zoon van genoemde Frederik de Marselaer, gehuwd was met Carolina Dongelbergh. Ze hadden samen één zoon Filips-Jozef Gabriël de Marselaer. Deze was op 28 oktober 1711 gehuwd met Maria Louisa Helman. Hijzelf stierf op 5 oktober 1718 en zij iets later in hetzelfde jaar. Zij werden beiden te Perk begraven. Lindemans vertelt verder dat zij de dochter was van de Heer Helman, Baron van Willebroek en Ruisbroek.

We zien dus dat de Marselaer de laatste zeven jaren van zijn leven, gehuwd was met de dochter van de Baron van Willebroek en Ruisbroek. Dus ongetwijfeld heeft hij, terwijl hij opperopzichter van het kanaal was, verschillende malen in onze streek vertoefd en vele uurtjes van zijn «jongmans» leven hier doorgebracht.

Hij is kinderloos gestorven en werd als Heer van Perk door zijn nonkel opgevolgd.

De Heer Dongelbergh ook opperopzichter van het kanaal had 3 dochters.

1. Carolina, ze was gehuwd met Frederik Jozef de Marselaer ; ze droeg de titel van Burggravin van **Zillebeke**
2. Anna Philippina, deze was gehuwd met Fredericus van Steelant en na diens dood met Pieter Antonius du Bois of **van den Bossche**
3. Maria Carolina, was gehuwd met Melchior de Villegas, zijn titel was Heer van **Aa**

Nu is het misschien louter toeval ; maar rond de streek van Tisselt bestaan er 3 beken, waarvan waarschijnlijk de bedding verlegd is geweest bij het graven van het kanaal, nl. de Zielbeek, de Bosbeek en de Aabeek, zou het soms iets met elkaar te maken hebben ?!

Uit voorgaande zien we, dat de families Dongelbergh, de Marselaer en van Steelant met elkaar verwant waren. Ze verbleven ook in dezelfde streek, nl. Perk. de Locquenghien die te Melsbroek verbleef had na een harde ruzie met de Marselaer, uiteindelijk door toedoen van de Raad van Brabant in 1650 een soort vriendschapsverdrag gesloten aangaande hun recht van rechtspraak. Zij of iemand van hun familie waren schepen van de stad Brussel. Hieruit kunnen we afleiden dat er te Perk achter een tafel met een beker wijn en een dikke sigaar verschillende beslissingen zijn gevallen die onze streek aanbelangden. Een bewijs daarvan is de kaart van het kanaal, die heden nog aanwezig is in het kasteel te Perk.

Kunnen we misschien ook het kasteel Baeckelmans te Tisselt hiermee in verband brengen ? Wanneer we : 1e weten dat Graaf de Baillet, toenmalige eigenaar, ook schepen was te Brussel en dus ongetwijfeld contact zal gehad hebben met de andere schepenen ; 2e dat het gebouw te Tisselt opgetrokken is in Diegemse zandsteen (streek van Perk-Vilvoorde-Diegem) ; en 3e het poortje daterend uit 1783 een jonger broertje bezit te Perk met het jaartal 1744, dan zou het ons ditmaal verwonderen dat het weer toeval is.

Zoals we zien bestaat er wel degelijk een verband tussen de streek van Perk en het Vaartland. Vooral dan wat de geschiedenis en het beheer van de vaart zelf betreft. En stippen we terloops nog aan, dat terwijl Perk het wapenschild voert van de familie van Steelant, de gemeente Willebroek het schield voert van de Baron van Willebroek en Ruisbroek, de Heer Helman, twee families die met elkaar verwant waren door huwelijk.

François COOREMAN

MARIEKERKE IN BEELD

«Mariekerke in oude prenten» krijgt inderdaad een bijzondere betekenis ! Het verscheen, 750 jaar nadat Hugo I, kastelein van Gent en Heer van Bornem, in 1228 aan het kleine vissersdorp «Sinte-Marie-Neerbasroode» geheten, in een keure een aantal voorrechten en vrijheden verleende.

Dit «blauwe boek», dat door Jozef Van Eetvelt, «kastelein van Mariekerke en Heer van Bornem», in 1978 voortreffelijk werd ingeleid, is na nauw samenwerken tussen meester en leerling ontstaan.

Auteurs ervan zijn Lode Maerevoet — DE Mariekerkenner-zonder-diskussie ! — en Luk Rochtus, een jong notaris, die in feite HET WERKPAARD bij het tot stand komen van deze uitgave is geweest. «Mariekerke in oude prenten» is een kijkboek, dat 80 (niet-genummerde) bladzijden en 155 foto's met kommentaar als inhoud heeft. Het werd, zoals hoger gezegd, van een «Ten geleide» van burgemeester Jozef Van Eetvelt voorzien, en het heeft een geschiedkundige intro, waarin de voorbije 750 jaar, uit de «boeken» worden gedaan...

Het boek is onderverdeeld in korte stukjes, die handelen over Mariekerke : een kerk aan de Schelde ; de pastorij ; de natuur ; het dorpsbeeld ; de kapellen ; het veer ; de molens en de visserij, terwijl er daarnaast ook aandacht is voor familiegroepen ; de oorlogen ; de figuren ; het verenigingsleven van ter plekke, alsmede het onderwijs ; de inhaling van pastoor De Roover (in okt. 1945) en de processie.

«Mariekerke in oude prenten» werd bij Baeté te Puurs gedrukt. Het brengt een nostalgisch «gesamtbild» van het Mariekerke van toen. Het is een uitgave, die tijdens dit Jaar van het Dorp op tijd komt en van haar tijd is.

Het fraaie boek is verkrijgbaar bij Luc Rochtus, Kiliaanstraat 12, 2000 Antwerpen, tel. (031) 33 17 66, tegen de zeer goedkope prijs van 350 fr. voor 155 unieke beelden uit de zeer oude (vissers)doos. Het zou in het bezit van elke Mariekerkenaar of oud-Mariekerkenaar MOETEN zijn, al is het ook als relatiegeschenk en als voer voor onze Kleinbrabantse en Vaartlandse heemkundigen evenmin te versmaden !

Karel DE DECKER

PROFICIAT !

In de stilte, die een Schurmans soms eigen kan zijn, heeft Louis Schurmans, Conservator van het Willebroekse Brouwerijmuseum en sekretaris van de Heemkundige Kring van het Vaartland, tijdens de voorbije septembermaand, DE STAP van zijn leven gezet ! Hij deed dat met Betty Clottens die uit Vilvoorde komt.

Wij wensen beiden veel geluk en wind in de zeilen !

De Redactie.

SCHOENHANDEL

«'t Modern Schoentje»

J. Van Ballart-Van Rompaey

A. Van Landeghemstraat 89

2660 WILLEBROEK

☎ (031) 86 63 50

PLANAFDRUK - FOTOCOPIE

MULTICOPIEWERKEN

BUREEL-, TEKEN- & SCHOOLGERIEF

FR. PERSON

A. VAN LANDEGHEMSTRAAT 85

2660 WILLEBROEK

(031) 86 63 84

Spaar voor de thuis van uw dromen.

Na 3 jaar sparen leent de KB U 10-maal uw gemiddeld spaarbedrag op «sparendersvoorwaarden».

Wie spaart bij de KB kan er ook lenen om te bouwen of een woning te kopen. Sparen en lenen gaan bij de KB immers hand in hand. Vandaar de naam «Combi-Woningsparen»: een combinatie van sparen en lenen.

Voor nieuwe cliënten effent het na 3 jaar ongedwongen sparen de weg naar een eigen haard of naar een tweede woonst. Spaart U al enige jaren bij de KB, dan kan het misschien nog vandaag.

Leg vandaag nog de eerste steen voor uw eigen woning. Loop even binnen in een KB-filiaal. Men neemt er graag de tijd om U het Combi-Woningsparen haarfijn uit te leggen.

KREDIETBANK

'N VERRASSING OP KWALITEIT EN PRIJS

bij

N O P R I

VAN LANDEGHEMSTRAAT 54
WILLEBROEK

TAVERNE - RESTAURANT

't Spaans Hof

AUTOSTRADDE - BREENDONK

Uit sympathie

G. STOOP-PELEMAN

VERZEKERINGEN

STAF SOMERS

HOOFDBUREAU :

CLEMENSHOEK 16 - 2638 REET - TEL. (031) 88 20 31

SPECIAAL BUREAU VOOR AUTOVERZEKERINGEN :

ANTWERPSESTRAAT 258 2650 BOOM - TEL. (031) 88 40 48

V I S H A N D E L

Van Breedam

Opv. H. Cauterman

L. DE NAEYERPLAATS 9

2660 WILLEBROEK

TEL. (031) 86 60 16

Het Willebroeks Brouwerijmuseum

ZEER APPARTE SFEER

ALLE DRANKEN

Open : eerste en laatste zondag
van iedere maand.

Per groep op afspraak
tel. (031) 86 60 56

BOUWERS - HERBOUWERS

Op vloeren leeft men.

Zóveel hygiënischer zijn marmervloeren.

Daarom : eis kwaliteitszekerheid !

STANDING DOOR KWALITEIT !

RODAL
P. V. B. A.

**VLOERENFABRIEK
VAN NOORD-WEST-BRABANT**

MEISELAAN 52
2921 NIEUWENRODE
TEL. (015) 71 13 59 en 71 14 37

met haar 4 afdelingen :

- VLOEREN
- FAIENCE
- CEMENTDALLEN 30/30
- SILEX WASBETON

Vraag steeds RODAL-materialen aan
handelaar en vloerder van uw streek.

VOOR AL UW VERZEKERINGEN

WEND U TOT

A. DE BONDT

BROEKSTRAAT 70
2662 BLAASVELD

RESTAURANT ESPERO

AUG. VAN LANDEGHEMSTRAAT 67
2660 WILLEBROEK
TEL. (031) 86 85 10

Gesloten maandag en dinsdag

Specialiteit :
PEPERSTEAK — MOSSELEN

ST-THERESIACOLLEGE

Veldstraat 11

2920 KAPELLE-OP-DEN-BOS

Tel. (015) 71 11 94 en 71 13 80

- **Basisschool :** 5e en 6e leerjaar

- **Oude humaniora :** Latijn-Grieks
Latijn-Wiskunde

- **Nieuwe humaniora :** Moderne
Economische
Wetenschappelijke A

Externaat

Half-internaat

Voor een mooie ingerichte keuken

VRAAG EENS PRIJS AAN

ILWA-Keukens

- **alle kombinatiemogelijkheden**
- **perfekte afwerking**
- **gratis prijsopgave**
- **verdelers over gans België**

TEL. (031) 86 60 25

SCHOOLSTRAAT 9

R u i s b r o e k - S a u v e g a r d e